

Pomorska putovanja Jamesa Cooka

Kamber, Dora

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:037824>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-09**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

Odsjek za povijest

DORA KAMBER

POMORSKA PUTOVANJA JAMESA COOKA

Završni rad

Pula, 24. kolovoza 2017.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

Odsjek za povijest

DORA KAMBER

POMORSKA PUTOVANJA JAMESA COOKA

Završni rad

JMBAG: 0303055209, redovita studentica

Studijski smjer: povijest- latinski jezik i rimska književnost

Predmet: Uvod u novi vijek

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: povijest

Znanstvena grana: svjetska novovjekovna povijest

Mentor: prof. dr. sc. Slaven Bertoša

Pula, 24. kolovoza 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Dora Kamber, kandidatkinja za prvostupnicu povijesti i latinskog jezika i književnosti, izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz nekog necitiranog rada te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica
Dora Kamber

U Puli, 24. kolovoza 2017.

IZJAVA o korištenju autorskog djela

Ja, Dora Kamber, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Povijest Sinjske alke (1715.-2017.) koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljajući na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Potpis
Dora Kamber

U Puli, 24. kolovoza 2017.

SADRŽAJ

1. UVOD	6
2. OBRADA TEME	7
1. ŽIVOTOPIS JAMESA COOKA	7
2. POČECI	8
3. PRVO PUTOVANJE 1768.-1771.	9
3.1. TAHITI	9
3.2. OTKRIĆE NOVOG ZELANDA	12
3.3. TJESNAC KRALJICE CHARLOTTE	15
3.4. OTKRIĆE NOVOG JUŽNOG WALLESA	16
3.5. BOTANIČKI ZALJEV	16
3.6. VELIKI KORALJNI GREBEN	17
3.7. BATAVIJA	19
3.8. RT DOBRE NADE	20
4. DRUGO PUTOVANJE 1772.-1775.	21
4.1. ANTARKTIČKI KRUG	22
4.2. PONOVI SUSTRET S BRODOM „ADVENTURE“	23
4.3. DRUGI PUT NA TAHITIJU	24
4.4. OD DRUŠTVENOG OTOČJA I POVRATKA NA NJEGA 1773.-1774.	26
4.5. OTOČJE TONGA	27
4.6. NOVI HEBRIDI	28
4.7. NOVA KALEDONIJA	29
4.8. OD NOVOG ZELANDA DO ENGLJSKE 1774.-1775.	30
4.9. IZVJEŠĆE KAPETANA FURNEAUXA	31
5. TREĆE PUTOVANJE 1776.- 1780.	32
5.1. PREMA NOVOM ZELANDU 1776.- 1777.	32
5.2. TASMANIJA	33
5.3. NOVI ZELAND, COOKOVO OTOČJE I ANAMOOKA	33
5.4. PUT SJEVERNOAMERIČKE OBALE 1777.-1778.	35
5.5. OTOČJE SANDWICH	35
5.6. TJESNAC NUTKE	36
5.7. ALJASKA	37
5.8. POVRATAK NA OTOČJE SANDWICH	38
ZAKLJUČAK	40
POPIS LITERATURE	41
PRILOZI	42
SAŽETAK	46
SUMMARY	47

1. UVOD

U ovom završnom radu cilj mi je da otplovite svijetom stopama Jamesa Cooka. Njegovoj bogatoj karijeri prepisuju se tri velika putovanja koja je započeo 1768. prvim putovanjem, a završio 1779. trećim putovanjem. Stigao je na brojna mjesta koja su istražili engleski, španjolski ili nizozemski pomorci godinama prije njega, ali je otkrio i nova gdje nikada niti jedan Europljanin nije stao svojom nogom. Sve te do tada nepoznate zemlje precizno je ucrtao u kartu i time postavio nove i strože temelje pomorstva. Otkrio je brojne narode, opisao njihovu kulturu, vjeru i običaje. U svakoj se zemlji prilagođavao domorocima, s njima je pokušavao uspostaviti što bolji kontakt, ako ne i sklopiti prijateljstvo. Vješto je trgovao pa je tako u Englesku donio brojne predmete koje je nalazio od zemlje do zemlje, prikupio je na tisuće biljaka i životinjskih uzoraka, sve kako bi Europljani vidjeli svijet kroz njegove oči. Doista je otplovio čitav planet i svih sedam kontinenata. Osim što je bio vješti pomorac, bio je i dobar vođa. Njegova posada je uvijek bila zbrinuta i uvijek se brinuo što jedu i piju kako se ne bi razboljela. Tako se uvijek vraćao s većinom ljudi s kojom je pošao, iako su često prolazili po život opasne prepreke. Izmijenio je sva godišnja doba, okusio je tropsko ljeto i antarktičku zimu i zbog toga se nikada nije žalio. Sve što je radio, radio je sa srcem i zato ga danas smatraju jednim od najboljih pomoraca i zapovjednika. Uvijek je sve pokušavao riješiti u miru, ne potezati pušku ili paliti metak, jedino onda kada to zaista bilo potrebno. Upravo zbog te dobrote je i platio životom. U sljedećim stranicama upoznat ćete kompas Jamesa Cooka i otploviti njegovim brodovima preko svih oceana.

2. OBRADA TEME

1. ŽIVOTOPIS JAMESA COOKA

James Cook rodio se 27. listopada 1728. u Marton-in-Clevelandu u Yorkshiru, u Engleskoj i bio je sin škotskog poljoprivrednog radnika i njegove žene podrijetlom iz Yorkshirea. Cook je odrastao na farmi Great Ayton, pohađao je seosku školu, a sa sedamnaest godina se školovao za trgovca u Steithesu, no nakon osamnaest mjeseci te škole je odustao da bi se premjestio na nauku u trajanju tri godine pod nadzorom Johna Walkera. U te tri godine napravio je određeni napredak vezan za matematiku i navigaciju i dvije godine prije plovidbe je služio na trgovačkim brodovima u Baltičkom moru. Godine 1755. Walker mu je ponudio posao zapovjednika broda, no Cook je to odbio i pridružio se u H.M.S. Eagle, te se naposljetku Kraljevskoj mornarici. Krajem 1762. oženio se za Elizabeth Batts s kojom je dobio šestero djece. Godine 1768. započeo je prvo putovanje po južnim morima. Iako je za promatranje Venerinog tranzita bio preporučan Alexander Dalrymple, Admirality u Engleskoj je odabrao Jamesa Cooka i dali su mu zapovjedništvo nad brodom „Endeavour“, teškim 368 tona. S posadom od devedeset i šest ljudi isplovio je iz Plymoutha 26. kolovoza i tako započeo svoje prvo putovanje. Prvo putovanje završio je 1771., 1772. krenuo je na drugo i plovio do 1775., a treće, posljednje putovanje, trajalo je od 1776. do 1780., a za Cooka 1779., jer se s tog putovanja se nije nikada vratio. Domoroci su ga ubili na otočju Sandwich, na današnjim Havajima, 14. veljače 1779.¹

Iza sebe je ostavio brojna dostignuća i otkrića te je postavio nove standarde za buduća istraživanja. Otkrio je brojne zemlje, otoke, poluotoke, zaljeve, luke i sve ih precizno ucrtao na kartu. Europska znanost se zbog njegovih otkrića unaprijedila. Europljanima je uspio prikazati svijet izvan njihovih dosega, kako na karti tako i uživo, jer se u Englesku vraćao s brojnim predmetima koje je dobio od domorodaca te biljkama, životinjama i opisima ljudi koji žive na raznim dijelovima svijeta.²

¹ James Cook, *Australian Dictionary of Biography*, 1996.

² Mundy Robyn - Nigel Rigby: *Epska putovanja: Magellan, Cook, Shackleton, Heyerdahl, Chichester*, 2010., str. 29.

2. POČECI

Prva istraživanja Tihog oceana započela su još 1513. zahvaljujući španjolskim konkvistadorima, no njima je u interesu, prije svega, bila ekonomska strana istraživanja - nova bogatstva s kojima bi upravljali, trgovina i profit koji bi uspostavili trgovinom. Strana južno od ekvatora je ostala zapostavljena, jer prijašnji moreplovci na tim područjima nisu našli ništa vrijedno, s druge strane u razdoblju 16. stoljeća duga putovanja bila su iznimno opasna zbog zastarjele navigacije i neprikladnih brodova koji nisu bili namijenjeni za razorne vjetrove, struje i nevremena. Takvi su uvjeti ostali sve do 1750-ih, kada je došlo do unaprjeđenja tehnike, gradnje čvršćih brodova koji su namijenjeni za duža putovanja. Dolaskom novih stoljeća profit i uspostava trgovine više nisu bili vodeći ciljevi pomorskih putovanja, zamijenili su ih znatiželja za otkrivanjem svijeta, znanstveni, ali i politički razlozi.³

„Doći ću donde dokle je moguće čovjeku doći. Doprijeti dalje negoli je dopro ijedan čovjek prije mene“ (Cook, *Putovanja oko svijeta*, 2005., naslovna stranica) riječi su to engleskog pomorca Jamesa Cooka koji je u drugoj polovici 18. stoljeća poduzeo tri putovanja po Tihom oceanu, želeći tamo istražiti nova područja. Postojala su istraživanja i zemljopisne hipoteze i prije Jamesa Cooka, no on je prvi koji je prolazio kroz opasna područja kako bi ih potvrdio ili opovrgnuo.⁴

Jedna od hipoteza bila je postojanje nepoznatog južnog kontinenta - Terra australis incognita, koji su pokušali istražiti moreplovci prije Cooka - Britanci Byron, Wallis i Carteret 1764. Bryon nije pronašao ništa, jer je prolazio Tihim oceanom dijagonalno, Carteret je plovio južnije od Bryona, no također nije ništa pronašao, stoga je dao pretpostavku da se kontinent nalazi južnije nego što je itko smatrao, ali Wallis je plovio sjevernije i slučajno je otkrio Tahiti. Tahitićanski domoroci na početku ga nisu prijateljski dočekali i počeli su napadati njegovo brodovlje, no zbog kasnije sklopljenog prijateljstva, Admirality je odlučio da baza Cookove buduće ekspedicije bude Tahiti.⁵

³ Isto, str. 14.

⁴ Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str. 5.

⁵ Mundy Robyn - Nigel Rigby, *Epska putovanja*, str. 15.

3. PRVO PUTOVANJE 1768.-1771.

3.1. TAHITI

James Cook bio je savršen odabir za ekspediciju koju je organiziralo Kraljevsko društvo. Prije svega bio je žedan znanja, ali i vješt moreplovac koji je otprije oduševio londonsku akademiju znanosti svojim bilješkama o pomrčini sunca. Prema računici Venera je trebala 3. lipnja 1769. proći ispred Sunca i upravo zbog toga Cook je poslan na otok Tahiti koji je bio, uz točke iz sjeverne Norveške i kanadskog zaljeva Hudston, mjesto za izračunavanje udaljenosti između Sunca i Zemlje. Taj događaj je poznat kao početak Cookove istraživačke karijere u kojoj stoji da je oplovio Antartiku, kao i čitavu Zemlju čak tri puta i otkrio mnoga područja koja su prije njega bila nepoznata.⁶

Na novootkriveni otok James Cook krenuo je 26. kolovoza 1768. brodom nazvanim „Endeavour“, dugim 32, a širokim 8,85 metara. Osim Cooka, na brodu se nalazila posada od devedeset i četiri člana, od kojih je bilo jedanaest znanstvenika i jedan botaničar - Joseph Banks.⁷

Cook i njegova posada prvi put su ugledali otok 4. travnja 1769. Toga dana mogli su vidjeti vanjski izgled otoka i stanovnike koji je Cook vrlo precizno opisao: „Jajastog oblika, s lagunom u sredini. Stoga sam ga prozvao Lagunskim otokom. Rub kopna oko te lagune na mnogo je mjesta veoma nizak i uzak, poglavito na južnoj strani, koja je ili žal ili od grebena. Isto je takav i na sjevernoj strani na tri mjesta koja rastavljaju kopno te se čini da ima više otoka, prekrivenih šumom. Na zapadnom kraju otoka nalazi se golemo drvo, koje iz daljine nalikuje na veliki toranj, a po prilici u sredini nalaze se dva kokosova oraha, koji kao da su se uzdigli na sve ostalo drveće, te su nam se, dok smo se približavali otoku, činili veoma slični zastavi ... Vidjeli smo više stanovnika, većinom muškaraca, koji su hodali obalom usporedno s brodom, a u rukama su imali duge štapove, kao da bi htjeli spriječiti da tamo pristanemo. Bili su goli po cijelom tijelu osim preko dijelova koje prekrivaju. Boja im je bila bakreno-smeđa, a kosa duga i crna.“⁸ (Cook, *Putovanja oko svijeta*, 2005.).

⁶ Schulz-Reiss, Christine, *Tko je to? Pustolovi i istraživači*, str. 69.-72.

⁷ Isto, str. 72.

⁸ Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str. 13.

Cook i posada konačno su uplovili u zaljev Matavai na otoku Tahiti 13. travnja 1769. Većina posade bila je vrlo zdrava zato što je kapetan zapovjedio da se jede jako puno kupusa. Jeli su ga svaki dan i ni na koji način ga nisu mogli izbjeći, što je dovelo do nezadovoljstva posade. Htjeli su jesti bilo što drugo, makar i uobičajenu hranu, ali zapovijed kapetana Cooka bila je vrlo jasna. Iako je znao da takva zapovijed može dovesti do pobune, Cook, osim što je bio vješt pomorac, bio je i domišljat čovjek, jer je znao da će jedino kupusom održati zdravlje svoje posade i tako je sigurno vratiti nazad u englesku luku Plymouth: „Naredio sam da se u kajiti svaki dan posluži određena količina kiselog kupusa i svi su ga časnici morali jesti.“⁹ (Schulz-Reiss, 2008., str. 70.).

Istog dana kada su se usidrili na Kraljevskom otoku došli su domoroci, a među njima stariji čovjek po imenu Ovhaa koji je upoznao Wallisa još kada je on prvi put otkrio Tahiti i tada je bio od velike pomoći. Zbog toga ga je Cook ljubazno primio na svoj brod kao i ostale domoroce, smatrajući da će prijateljskim pristupom omogućiti buduće koristi. Kako bi sačuvao vrijednost svoje robe, Cook je donio listu odredba kojih su se morali držati svi članovi posade broda „Endeavour“ i svi koji su trgovali sa stanovnicima otoka George. Odredbe su glasile ovako:

1. „Svatko mora lijepim sredstvima nastojati biti u prijateljskim odnosima s urođenicima i postupati s njima što uljudnije“ (Cook, *Putovanja oko svijeta*, 2005., str. 15.).
2. „Odredit će se prikladna osoba ili više njih za trgovanje s urođenicima za hranu, plodine i ostale proizvode, te neće nijedan drugi čovjek, bio to časnik ili mornar, ili bilo tko drugi na brodu, smjeti trgovati ili nuditi na trgovanje bilo kakvu našu robu za bilo kakvu hranu, voće ili ostalo, ako nema od mene dopuštenja“ (Na istome mjestu).
3. „Svaka osoba koja bude na brodu određena za bilo kakvu dužnost ima je obavljati zdušno i točno paziti na stvari, jer ako nemarom izgubi bilo što od oružja ili oruđa, ili dopusti da se takvo što ukrade, odbit će mu se puna vrijednost te stvari od njegove plaće, kako je to već običaj u mornarici, a osim toga bit će kažnjen prema prijestupu koji učini“ (Na istome mjestu).
4. „Ista će kazna stići svakoga koji pronevjeri, proda ili ponudi na prodaju bilo što iz brodske zalihe“ (Na istome mjestu).

⁹ Schulz-Reiss, Christine, *Tko je to? Pustolovi i istraživači*, str. 70.

5. „Nikakva vrsta željeza niti bilo što željezno, a niti platno ili druga korisna ili potrebna roba, ne smije se davati u zamjenu za bilo što drugo osim za hranu“ (Na istome mjestu).

Nakon što je Cook ugostio domoroce i Ovhaau na svome brodu, krenuo je s njima u posjet kopnu. Svi domoroci pokazivali su znakove prijateljstva i dobre suradnje, nitko se nije opirao niti su ikoga tjerali. Nakon što je Cook pregledao otok, shvatio je da nema puno stanovnika, vjerojatno jer su se prestrašili kada je posada došla u zaljev.¹⁰

Na brod Jamesa Cooka svaki dan su dolazile poglavice s ostalim domorocima. Većinom su svi bili prijateljski raspoloženi, ali samo zato što su tako uspijevali krasti njihove stvari. Tako su u posjeti poglavici kojeg je Cook nazvao Likurg, doktori Solander i Monkhouse ostali bez dalekozora i burmutice, no kako je poglavica bio velik autoritet među stanovništvom, iste stvari su im vraćene. Poglavice su većinom dolazile radi izmjene robe. Oni bi donijeli svinje, kokosove orahe ili kruh, a Cookova posada im je za to dala sjekire, platna i ostalih stvari.¹¹

James Cook i njegova posada su od dana kada su stigli u zaljev tražili mjesto s kojeg će promatrati Venerin tranzit, no za pravo mjesto odlučili su se 15. travnja. Ono se nalazilo na zemljištu na sjeveroistočnoj strani zaljeva, ni po čem drugom posebno budući da je to zemljište bilo samo pjeskoviti žal. Domorodačko stanovništvo se, kao i uvijek, okupilo oko Cooka koji je bio u pratnji Banksa, Solandera i Greena, no nije imalo nikakve napadačke namjere s obzirom da sa sobom nisu nosili nikakvo oružje. Na tom zemljištu postavili su šator zaštićen topovima s broda i izgradili tvrđavicu za obranu.

Dobro je poznato da je James Cook vješto čuvao zdravlje svoje posade da ne bi oboljeli ili pak da oni ne budu uzrok širenja bolesti na otoku. Ipak, početkom lipnja Cook je dobio obavijest da su se prije deset do petnaest mjeseci u luci Ohidea na istoku usidрила dva broda čiji su članovi proširili bolest skorbuta. Nedugo nakon, pojedini članovi Cookove posade također se razboljela od iste bolesti. Na početku je Cook smatrao da se bolest proširila za vrijeme boravka broda „Dolphin“ i Wallisa, a i domoroci su tvrdili da brod „Endeavour“ nije kriv za njezino širenje.¹²

¹⁰ Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str. 14.- 15.

¹¹ Isto, str. 16.-17.

¹² Isto, str. 24.

Nekoliko dana prije tranzita Venere, Cook je saznao da je ukraden vrlo važan komad opreme - kvadrant koji je bio u sanduku s ostalom opremom. Nakon nekog vremena kvadrant se tajnovito pojavio pa je promatranje Sunca i Venere nastavljeno. Tada su Cook i astronom Charles Green zabilježili važne podatke, a na drugim dijelovima otoka se također istraživalo i rezultati istraživanja odstupali su s onima na drugim dijelovima svijeta – u Norveškij i zaljevu Hudston.¹³

Nakon puna tri mjeseca boravka na Tahitiju, Cook i njegova posada otvorili su jedra i oprostili se s Tahičanima. Par dana prije njihovog odlaska domoroci su oteli Klementa Webba i Samuela Gibsona, mornare s Cookove brodice. Kako su Webb i Gibson neženje, najprije se smatralo da su nestali želeći ostati na otoku zbog djevojaka, no Cook je ipak pričekao da se sami vrate. Webba i Gibsona ipak nije bilo ni sljedeće jutro, stoga se on sam krenuo raspitivati za njih. Sumnjajući da su oteti, Cook je zadržao, kao taoce na svome brodu, poglavice Tuburatomita, Oberiea, Tutaha i još dvojicu, koje je naposljetku zarobio na brodu dok im domoroci ne vrate njegovu posadu. Naposljetku su domoroci vratili taoce, a Cook je pustio njihove poglavice. Bez obzira na taj nesporazum, većinom su bili u dobrim odnosima s tim ljudima. Događale su se tu i tamo razmirice, ali najviše zbog barijere u jeziku i jer su domoroci bili dugih ruku da štogod ukradu. Cook i njegovo brodovlje s Tahitija je otišlo 13. srpnja. Među svojom posadom, po nagovoru Banksa, primili su Tupiju, otočkog svećenika koji je veći dio vremena bio s njima, od kojih su na otoku imali velikih koristi i za kojeg Cook smatra da će i ubuduće biti od velike koristi budući da bolje zna zemljopisne otoke, vjeru i običaje njihovih domorodaca.¹⁴

3.2. OTKRIĆE NOVOG ZELANDA

James Cook je, nakon što je s Tahitija promotrio Venerin tranzit, imao još jedan tajni zadatak dobiven od Admiraliteta - potražiti Južni kontinent, takozvanu Terru australis incognitu, „Nepoznatu južnu zemlju.“¹⁵

Prema krivom izvješću kapetana Wallisa, Cook je plovio južno od Tahitija, do 40°

¹³ Schulz-Reiss, Christine, *Tko je to? Pustolovi i istraživači*, str. 19.

¹⁴ Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str. 27.-28.

¹⁵ Schultz-Reiss Christine, *Tko je to? Pustolovi i istraživači*, str. 73.

južne širine.¹⁶

Da postoji Južni kontinent, mit je još od doba antike, ali mit u koji su vjerovali mnogi astronomi, geografi, matematičari i ostali znanstvenici. Cook je vjerovao da je upravo on prvi koji će otkriti taj mitski kontinent, no ni njemu to nije uspjelo, a zbog krivih uputa njegovog prethodnika Wallisa otkrio je obalu Novog Zelanda. Za Novi Zeland dao je izvješće da se sastoji od dva otoka i kao vrstan moreplovac iscrtao je dotad nepoznatu obalu južne Australije. Na otoku Tahitiju imao je mnogo sreće, kako zbog prijateljskih odnosa s domorocima, tako i s vremenskim uvjetima, ipak sreća ga nije uvijek pratila na novim avanturama na Novom Zelandu. Cook je od listopada, kada je stigao na obalu Novog Zelanda, pa sve do prosinca popravljao štetu od mnogih havarija, vremenskih nepogoda i morskih struja.¹⁷

Početak listopada brod „Endeavour“ je najprije stigao do jugozapadnog dijela rta Novog Zelanda, no posada ga nije uspjela oploviti, pa su se stoga usidrili na sjeveroistočnoj strani pred ušćem riječice Tuuranga-Nui. Cook je istoga trenutka imao priliku vidjeti kako izgleda obala Novog Zelanda: „U zaljevu smo opazili čunova, na obali ljude, a u pozadini nekoliko kuća. Morska je obala uzdignuta i sastoji se od strmih stijena. Duboko u pozadini izdižu se veoma visoke planine. Površina kopna je brdovita i kao da je zaodjenuta šumom i zelenilom“ (Cook, *Putovanja oko svijeta*, 2005., str. 42.).¹⁸

Na početku, Cook i njegova posada nikako se nisu uspjeli sprijateljiti s domorocima, a komunikacija s njima im je bila od velike važnosti. Odmah pri dolasku na Novi Zeland, Cook se s Banksom i Solanderom uputio na obalu kako bi se predstavio domorocima - narodu Maori, nadajući se dobrim odnosima, no oni su se odmah razbježali. Ipak, s obzirom da su krenuli u potragu za njima, četvorica od domorodaca sukobila su se s Cookovim čuvarima. Jedan od čuvara ispalio je dva metka upozorenja, no kako to nije bilo dovoljno, ispalio je i treći i pritom je ubio jednog od domoroca. Budući da Cook prvi put nije uspio uspostaviti prijateljski odnos s domorocima, krenuo je u još jedan pokušaj, kada je na drugoj strani rijeke ugledao da ih stoji više nego što ih je bilo prvi put. Kako je s njima bio Tupia, domorodac s otoka Tahiti, obratili su im se jezikom otoka George, no domoroci su im odgovorili

¹⁶ Mundy Robyn - Nigel Rigby, *Epska putovanja: Magellan, Cook, Shackleton, Heyerdahl, Chichester*, str. 20.

¹⁷ Schultz-Reiss Christine, *Tko je to? Pustolovi i istraživači*, str. 73.

¹⁸ Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str. 42.

njihovim ratnim plesom, stoga se Cook i u drugom pokušaju vratio na brod bez željenih rezultata. Cook se i treći put vratio na riječnu obalu i tada je Tupia uspostavio s njima kontakt na njihovom jeziku. Između dvadeset i trideset domorodaca doplivalo je na drugu obalu rijeke gdje se nalazio Cook, koji je odmah dao svakome od njih pokoji dar, no oni su htjeli sve što imaju, a najviše su htjeli njihovo oružje koje su trgali iz ruku. Domoroci su bili vrlo opasni i drski u namjeri da im sve otmu, pa je došlo do još jednog sukoba u kojem je Cook morao zapovjediti da se u njih puca. Kada je Cook plovio na dnu zaljeva, prišla su mu dva čamca domorodaca. Plan je bio da ih Tupia navede da im priđu što bliže, ali su postignuli suprotan efekt i domoroci su pobjegli. Htjeli su ih zaustaviti pucajući iznad njihovih glava, ali i taj pokušaj završio ubojstvom nekolicine Maora. Ostale koji su preživjeli Cookova je posada odvela na njihov brod i s njima prijateljski postupala, kako bi napokon pokazali da prema njima nemaju nikakvih zlih namjera. Napokon, nakon većeg uloženog truda i sukoba, Cook je s njima uspio trgovati za tkaninu s otoka George. Domoroci su 15. listopada prišli Cookovom brodu i ponudili im ribe koje su bile smrdljive, ali Cook je pristao trgovati s njima, jer mu je bilo drago što je uopće do toga došlo. Nakon nekog vremena, ribarski brodovi su se ponovno vratili, ali ne zbog razmjene, već su oteli Tiatu koji je bio sluga Tupie. Tako je Cookova posada ponovno zaratila s domorocima i zapucala na njih, a Tiata se uspio spasiti. Zbog takvog čina, Cook je taj dio kopna nazvao „Rtom otmičara“ („Kidnapper's Bay“).¹⁹

U studenom Cook je otplovio u južni prolaz zaljeva. Namjera Cooka da se tu usidri priličila je vještom i pametnom moreplovcu koji prati svoje namjere, bez obzira na to što su ga napadali domoroci. Naime, to mjesto je bilo zgodno za praćenje prolaska Merkura preko Sunčeva sustava, za što je izračunao da će se dogoditi 9. studenog, a vrlo je bitno jer bi tako mogli izračunati točnu zemljopisnu dužinu Novog Zelanda. Cook je taj dio zaljeva nazvao Merkur.²⁰

Prije nego što su Cook i njegova posada napustili zaljev Merkur, uklesali su ime broda i datum u drvo i tako je Cook omogućio da formalno posjeduje ovo područje. Nakon zaljeva Merkur, „Endeavour“ je krenuo prema sjeveru. Tijekom plovidbe oko sjevernog vrha Novog Zelanda, 13. prosinca, Cooka i njegovu posadu iznenadila je

¹⁹ [NZ History](#) Beaglehole, J. C., *The exploration of the Pacific*, datum posjeta stranici: 11. kolovoza 2017.

²⁰ Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str. 50.

snažna oluja koja je dolazila s rta Marie von Diemen. Oluja je bila toliko snažna da je prisilila brod da skrene sa željenog kursa. Početkom siječnja 1770., kada je „Endeavour“ plovio niz zapadnu obalu, vidjeli su planinu Taranaki, no Cook ju je nazvao planina Egmont, u čast prvog gospodara Admiraliteta. Sa zapada, brod se spustio na jug otoka Novog Zelanda, kada je 14. siječnja 1770. Cookov brod stigao do širokog i dubokog zaljeva. Na toj uvali, Cook je pronašao savršeno sidrište u Ship Coveu koje je nazvao Tjesnac kraljice Charlotte i odmah ga formalno prisvojio kao svojeg.²¹

3.3. TJESNAC KRALJICE CHARLOTTE

Pronašavši u moru tijelo mrtve žene, Cook je saznao da se utopila u pokušaju spašavanja od Maora. Također, saznao je da među domorocima s tog dijela otoka prevladava kanibalizam. U početku Cook nije vjerovao da jedu ljudsko meso, no Maori su mu bez srama pokazali kako grizu ljudsku podlakticu koju su i njemu samom ponudili. Osim toga, sreo je i ženu s otoka čijeg muža su pojeli neprijatelji. Cook je tada shvatio da je Maorima ljudsko meso poslastica. Jednako kao i u zaljevu Merkur, i na ovom mjestu je Cook naredio da se uspostave dva stupa gdje će biti uklesano ime broda i datum i s kojih će vihoriti engleska zastava. Prvi stup je postavljen na mjesto odakle brod crpi pitku vodu, a drugi stup postavljen je na otoku Motuuru, jer se nalazi najbliže moru. Na tom otoku Cook je sreo stare prijatelje domoroce, a njih smatra prijateljima jer su dopustili da tamo postavi stup i pri tome obećali da ga neće srušiti. Na mjestima gdje se nalaze stupovi Cook je dao ime Zaljev kraljice Charlotte, formalno ga je zaposjeo da bude u engleskom vlasništvu i u ime kraljice Charlotte nazdravio vinom. Cooka je jako interesiralo Istočno more, jer je htio do njega probiti pa je jednog domoroca pitao da li postoji kakav prolaz do njega. Tada je Cook saznao da postoje tri otoka, „vannua“, koja se mogu oploviti u nekoliko dana, s time da su dva, koja se zovu Tovi Poenamua, manja, a treći, Aheino Muve, je prilično velik otok, koji se treba oplovljavati sigurno nekoliko mjeseci. Nakon južnog dijela otoka, koji je Cook oplovio do 11. ožujka, do 23. ožujka Cook je oplovio cijelu sjeverozapadnu obalu Tovi Poenamua. Dijelove Novog Zelanda koje je preplovio opisao je: „strm i brdovit krajolik, od najzapadnijeg do najistočnijeg djela kopna, nisko

²¹ [NZ History](#), Beaglehole, J. C., *The exploration of the Pacific*, datum posjeta stranice: 10. kolovoza 2017.

kopno blizu morske obale kod Zapadnog rta te se postupno diže do podnožja gora i kao da je većinom prekriveno šumom. Od rta Pet prstiju pa do širine 44°20' proteže se uzak lanac brežuljaka, koji se dižu iz mora, a pokriven šumom, iza njih je lanac brda silne visine, prekrivene golemim snježnim krpama, što su možda ondje od postanka svijeta. Od širine 44°20' do 42°8' brda su se unijela dublje u kopno, a područja između njih i mora su prekrivena šumom, različite plodnosti“ (Cook, *Putovanja oko svijeta*, 2005.). Zadnjim danom ožujka, Cook je odlučio napustiti Novi Zeland. Htio se vratiti preko Rta Horna, jer bi tako dokazao postojanje Južnog kontinenta, no morao je odustati od tog nauma zbog zime i nedovoljno opremljenog broda za takve uvjete, odustao je, također, i od povratka preko Rta Dobre nade jer ih tamo ne čeka nikakvo novo otkriće, stoga je na kraju pala odluka da se vrate preko Istočne Indije, tako da krenu prema Zapadu do istočne obale Nove Nizozemske, zatim prema sjeveru Nove Nizozemske. Cook je imao i plan u slučaju da ih neka nezgoda odvraća s kursa koji je isplanirao. Plan je pratio kopno koje je otkrio Quiros.²²

3.4. OTKRIĆE NOVOG JUŽNOG WALLESA

Nakon Novog Zelanda, Cook i njegova posada plovili su do istočne obale Australije. Prošli su najjužniji dio kopna koji su vidjeli i koji su nazvali Rt Hicks. Ime je dobio po poručniku Hicksu jer je on prvi vidio to kopno. Južnije od Rta Hicks nisu ništa vidjeli, iako se prema Tasmanovim podacima južnije nalazi trup zemlje Van Diemen. Nakon Rta Hicks, „Endeavour“ se kretao od sjeverozapada prema sjeveroistoku, dok nisu stigli na rt koji je bio sličan Rtu Ramhead, stoga ga je Cook nazvao istim imenom.²³

3.5. BOTANIČKI ZALJEV

Cook i njegova posada su prvi Europljani koji su se iskrcali na istočnoj obali Australije. Za mjesto na kojem će se usidriti odabrali su Botanički zaljev: „zbog mnoštva biljaka, koje su Banks i doktor Solander našli na tome mjestu, dodah tome zaljevu ime Botanički“ (Cook, *Putovanja oko svijeta*, 2005.).

Na Botaničkom otoku Cook je stupio u kontakt s domorodačkim narodom Gweagal.

²² Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str. 54.-59.

²³ Isto, str. 71.-72.

Prvi susret prošao je sukobom u kojem je Cook ispalio više metaka, a domoroci su uzvratili strijelama. Nakon prvog susreta nisu se više sukobljavali, domoroci su se pravili kao da Europljani nisu na njihovom teritoriju, ali su ih krajem oka pratili. Cook je pokušao još nekoliko puta približiti se domorocima, pa čak i sam bez pratnje i oružja, ali su oni uvijek bježali od njega.²⁴

Zanimljiva činjenica je da su domoroci bili jednake visine kao Europljani, nisu bili crni već tamnosmeđi, kosa im je također jednaka kao u Europljana, no ono što je drugačije je kultura odijevanja. Cook i njegova posada na njima nisu ugledali niti jedan komad odjeće, niti se ona nalazila u kolibama. Cook je i u Botaničkom zaljevu postavio stup s datumom, imenom broda i engleskom zastavom te nakon toga krenuo sjeveroistočno, prema zaljevu koji je nazvao Jacksonova luka.²⁵

Ona koplja koja su domoroci bacili na posadu „Endeavoura“, Cook je uzeo i to su bile prve tvorevine koje su Europljani donijeli iz istočnog djela Australije.²⁶

3.6. VELIKI KORALJNI GREBEN

Nakon sumraka, 11. lipnja, Cook je namjeravao jedriti sa svim otvorenim jedrima kako ne bi zapeo u opasnosti koja je bila pred njima, no sreća nije bila na njegovoj strani jer je brod udario i zapeo za polumjesečasti rub koraljnih grebena,²⁷ Great Barrier Reef, koji je i danas poznat kao jedan od najopasnijih koraljnih grebena na svijetu.²⁸

Sve što se nalazilo na brodu, uključujući oružje, topove, bačve i pokvarenu hranu, posada je bacila u more kako bi olakšali brod i lakše ga izvukli s grebena. Na početku u brod je ušlo jako malo ili gotovo ništa vode, no kasnije, kako se voda uzdignula, počela je jače puniti brod.²⁹

²⁴ [povijest.hr. Botanički zaljev](#), Blažina, Boris, *Australske avanture Jamesa Cooka*, datum posjeta stranice: 11. kolovoza 2017.

²⁵ Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str. 76.-77.

²⁶ [povijest.hr. Botanički zaljev](#), Blažina, Boris, *Australske avanture Jamesa Cooka*, datum posjeta stranice: 11. kolovoza 2017.

²⁷ [EBSCO](#), Yonge, C. M., *Cook, Darwin and Coral Reefs*, str. 34.

²⁸ Mišak, Mirela, *James Cook: kapetan koji je opisao svijet, Drvo znanja, enciklopedijski časopis za mladež*, god. 8. (2004), str. 55.

²⁹ [EBSCO](#) - centar za znanstvene informacije, Yonge, C. M., *Cook, Darwin and Coral Reefs*, str. 34.

Od straha za potonućem posada je počela ponovno, još više, rasterećivati brod no ovoga puta bacali su sva sredstva. Budući da je voda bila prejak, a Cook i njegova posada nisu više imali mogućnosti da je izbace, Cook je odlučio nasukati brod. Posada se prvi put prestrašila zbog pogreške mornara koji je krivo izmjerio vodu u bunaru. Zbog toga ih je voda skoro okončala, no ubrzo su shvatili gdje je nastala pogreška pa su radili jačom snagom i pomoću pumpi ju počeli izbacivati van. Zbog vješte posade i njihovog uloženog truda da poprave jarbol i smanje vodu u brodu, uspjeli su isploviti prema kopnu. Kada su, 22. lipnja, nakon čak 11 dana kalvarije, napokon nasukali brod na obalu, otkrili su gdje se na brodu nalazi prodor kroz koji je ulazila voda. Greben im je razorio sve platnice toliko jako da je izgledalo kao da ih je netko odsjekao. U jednoj od rupa je zapeo komad koraljnog grebena što je zapravo bila sreća u nesreći, jer je taj komad zadržavao jači prodor vode i omogućio cijeloj posadi broda da se spasi od sigurne smrti. Nakon što su ustanovili gdje se na brodu i kakva šteta nalazi, posada se uhvatila posla to što prije ispraviti. Nalazili su se kod rijeke Endeavour. Tamo su jeli morske kornjače kada su to mogli, jer se one nalaze u otvorenom moru, no kada ih vrijeme nije služilo hvatali su ribe, brali povrće koje je dobro došlo za bolesnike i jeli po Cooku najbolje varivo po imenu „tarra.“ Na tom području uspjeli su vidjeti velik broj klokana, ponešto ptica - kakadua, sokola, vrana i jastrebova, raznolikih tropskih papiga, čaplja i drugih, a tlo je prekriveno brežuljcima i pjeskovitim ravnicama.³⁰

U kolovozu se brod „Endeavour“ našao između dvadeset i četiri i dvadeset i sedam milja od obale, točnije ušao je u kanal unutar samog grebena koji je Cook nazvao Kanalom providnosti. Nakon što je Cook detaljno pregledao istočnu obalu od 38° južne širine pa sve do Kanala providnosti, postavio je na više mjesta stupove s engleskom zastavom, kako bi teritorij, na koji niti jedan Europljanin nije stao prije njega, postao vlasništvo Engleske. Svi ti zaljevi, grebeni, luke, rijeke i otoci na istočnoj obali Nove Nizozemske nazvao je Novi Wales. Cook se ipak držao samo istočne strane, jer na zapadnoj strani nije imao što za otkriti, s obzirom da su tamo prije njega došli nizozemski pomorci. Cook se pri povratku kratko zadržao na najsjevernijem kopnu Novog Walesa što ga je nazvao Bluninim otokom (Booby Island), koji je dobio naziv po pticama blunama koje onuda lete. Ono što je Cook dokazao istražujući istočnu obalu Nove Nizozemske jest da su Nova Gvineja i Nova

³⁰ Cook, James, *Putovanja oko svijeta*,“ str. 79.-84.

Nizozemska dva različita pojma. Cook je dokazao da su to zasebni otoci i tako prekinuo sumnju mnogih geografa.³¹

3.7. BATAVIJA

U listopadu 1770. Cook i ostatak njegove posade stigli su u Bataviju, u koju su došli putem južno od Jave i kroz Sundski prolaz. Pravilo svakog broda je bilo da kada se ulazi u neku luku, brod pozdravlja pucnjavom iz topova, no James Cook pri ulasku u Bataviju to nije učinio jer nije imao dovoljno propisanih topova. Trebao je imati četiri, a on je imao tri, što se pripisuje nesreći koja se dogodila na Velikom koraljnom grebenu. Osim topova, bila su tu i druga oštećenja poput propuštanja vode, glavne i zaštitne kobilice, pukotine na desnoj strani broda i oštećene sisaljke. Zbog svih tih oštećenja, Cook je shvatio da nije sigurno vraćati se doma dok se brod u potpunosti ne popravi, stoga su u Bataviji ostali od listopada do prosinca 1770.³²

Božić 1770. Cook nije proslavio jer je bio okupiran pripremom broda „Endeavour“ za plovidbu, kako bi ponovno zaplovio natrag u Englesku.³³

Krajem prosinca, „Endeavour“ je krenuo iz Batavije i pozdravio je ostalo brodovlje pucnjavima iz topa. Zbog strujanja vjetra od zapada prema istoku, Cook i posada su se usidrili u pristaništu gdje nije bilo drugih brodova. Novi problem koji je snašao Cooka bio je bolest njegove posade, a oboljelih je bilo više od četrdeset. S obzirom na veliki broj njih u lošem zdravstvenom stanju, umrlo ih je samo sedam i to Tupaia i njegov sluga, liječnik, Greenov sluga te tri mornara. Tupaia nažalost nije ostvario svoju želju da dođe do Engleske, no ne zna se da li je umro zbog bolesti koja se širila ili pak zbog drugačijeg načina života od kojeg se morao odreći. Naime, on je navikao na biljnu hranu, a i na jednu vrstu klime, stoga se smatra da te promjene njegovo tijelo, kao i tijelo njegovog sluga, nije izdržalo. Cook nije nikome preporučio Bataviju, zbog lošeg podneblja koji se tamo pruža, a ako je baš netko trebao onuda proći, savjetovao je da ostanu što kraće. Osim batavijskog lošeg zraka, Cookova posada loše je podnosila i promjenjive vjetrove, istočni pasat i zapadne monsune, koji su stvarali toliko loš zrak da je bolesne, koji su bili u posljednjem stadiju, odmah tjerao u

³¹ Isto, str. 88.-91.

³² Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str. 101.

³³ [Batavia](#), Tjeerk de Haan - Cliff Thornton, *Who was the Runner at Batavia?*, Captain Cook Society, datum posjeta stranice: 12. kolovoza 2017.

smrt.³⁴

3.8. RT DOBRE NADE

Dana 15. travnja 1771. Cook se usidrio u mjestu Table Bay na Rtu Dobre nade, koji je Europljanima od prije bio poznat.³⁵ Cook je Rt opisao kao mjesto koje je pusto, no u blizini grada Capetowna nalazilo se пристаниште robe za trgovanje koja je bila potrebna za život, ali se zbog uprave Nizozemaca tamo pronašao i raskoš.³⁶ Cook je opisao Cape Town kao jedno svratište koje služi za prijem i odjavu svih koji dolaze i odlaze, stoga su stanovnici grada bili ljubazni i prijateljski raspoloženi sa strancima. Cook je iskoristio povoljno vrijeme na Rtu kako bi popravio nedostatke svoga broda, što je nakon Batavije bio oporavak kako za brod tako za čitavu posadu. Cooka je u ovom dijelu putovanja najviše zabrinjavalo zdravlje njegove posade. Solander je otprije bio bolestan i nije se nikako mogao oporaviti, pa zbog toga nije mogao uživati u prikupljanju biljaka, flori i fauni Rta kao što je to mogao Banks. Cooku je zamjenik guvernera, Joachim Van Plettenbergu, obećao da će biti opskrbljen svime što mu je potrebno za brigu o bolesnima, a uz to je dobio i odgovarajući smještaj na obali gdje se bolesnici mogu liječiti i hraniti. U tom smještaju je Cook zaposlio čovjeka da radi za dva šilinga po danu. Već sljedećeg dana su tamo doveli svu bolesnu posadu, a svježna hrana i ugodna klima im je omogućila da se oporave od bolesti koju su ponijeli iz Batavije.³⁷

U srpnju 1771. „Endeavour“ se usidrio u Downs, gdje se Cook iskrcao i pošao za London.³⁸

James Cook svoje prvo putovanje je opisao ovako: „nisam otkrio ništa veliko, ali istražio sam više Južnog mora od svih prije mene, pa tako sad ostaje malo što se može učiniti za temeljito poznavanje tog dijela svijeta“ (Schulz-Reiss, 2008., str. 73.).

³⁴ Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str. 104.-106.

³⁵ [Rt Dobre nade](#), Bradlow, Edna, *Captain James Cook at the Cape*, str. 35., stranicu posjetila: 11. kolovoza 2017.

³⁶ Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str. 107.

³⁷ [Rt Dobre nade](#), Bradlow, Edna, *Captain James Cook at the Cape*, str. 35.-37., stranicu posjetila: 11. kolovoza 2017.

³⁸ Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str. 111.

4. DRUGO PUTOVANJE 1772.-1775.

Kada se James Cook 1771. vratio u Englesku, znao je da još uvijek ima onih ljudi koji vjeruju u postojanje Južnog kontinenta. Budući da je Admiraltet u Engleskoj bio nezadovoljan jer se Cook vratio bez informacija o Južnoj zemlji - Terri australis incognita, poslao je Cooka, na njegovu inicijativu, na novo putovanje oko Južnog pola i to toliko južno koliko god to njihovi uvjeti mogu omogućiti. Ovoga puta, Cook je na putovanje krenuo s novom titulom zapovjednika i s dva broda – „Resolution“ i „Adventure“, jer ga je loše iskustvo s prvog putovanja uvjerilo da mu treba više brodova. Cookov suputnik s prvog putovanja, Joseph Banks, pristao je ponovno otploviti i na drugo putovanje, ali je zahtijevao velike promjene na brodu „Resolution“ prije nego što se njega i ostalu posadu smjesti na njega, no ne samo da je taj zahtjev zahtijevao puno vremena, već je Banks učinio brod nesigurnim. Svjesni tog problema, Admiraltet je izdao zapovijed da se brod „Resolution“ vrati u prijašnje stanje plovidbe. Ta nezgodna situacija navela je Banksa da odustane od putovanja, stoga je njegovo mjesto zauzeo znanstvenik Johann Reinhold Forster, koji je, također, poveo sina Georga kao svog asistenta. S Johannom i Georgom su također isplovili i astronomi te umjetnik po imenu William Hodges.³⁹

Admiraltet je ovoga puta jako dobro pripremio brod, kako različitim namirnicama koje čuvaju zdravlje njegove posade, tako i opremom poput okosnice za mali brod s dvadeset tona nosivosti, ribarskih mreža i udica, trgovačke robe kako bi mogli trgovati s domorocima, raznim medaljama koje su osmišljene da budu dokazi da je ta posada na neko mjesto došla prva, odjećom za hladnije dane i naposljetku najsposobnijom posadom. Admiraltet je ovoga puta na sve mislio i osigurao Cooka i ostalu posadu za drugo putovanje, nadajući se velikim otkrićima.⁴⁰

„Resolution“, čiji je kapetan bio Cook, i „Adventure“ pod kapetanom Tobiasom Furneauxom, isplovili su iz grada Plymoutha 13. srpnja 1772., ploveći južno po Atlantiku stigli su u Cape Town u listopadu iste godine.⁴¹

³⁹ [2nd Voyage](#), EBSCO - centar za znanstvene informacije, Robson, John, *The second voyage*, svetak 12., broj 9., Calliope, svibanj 2002., datum posjeta stranice: 15. kolovoza 2015.

⁴⁰ Cook, James: „Putovanja oko svijeta,“ str. 118.-120.

⁴¹ [2nd Voyage](#), EBSCO - centar za znanstvene informacije, Robson, John, *The second voyage*,

4.1. ANTARKTIČKI KRUG

U studenom 1772. brodovi „Adventure“ i „Resolution“ spustili su se s Rta Dobre nade prema jugu. Plan je bio kretati se prema Rtu Circumcision, no teška studen praćena olujnim vjetrovom, maglom i teškim nevremenom odnijela je brodove dalje na istok, stoga je Cook odustao od prvobitnog plana. Osim što im je oluja remetila planove, brodovi su ostali bez većine namirnica koje su donijeli s Rta Dobre nade. Kako je posada osjećala taj nagli prijelaz iz tople i suhe klime u hladnu i vlažnu, Cook je podijelio svojoj posadi topliju odjeću koju im je Admirallitet omogućio prije polaska na putovanje, a dijelila se posadi i rakija u umjerenom dozi, kako bi im bilo toplije. Tek u prosincu ih je dočekala prva vedra noć i dan, ali takvo vrijeme se nije dugo zadržalo i ponovno ih je zatekla oluja. Cook je vodio brod najprije prema sjeveroistoku, pa onda ponovno 9. prosinca prema jugu, kada su sljedećeg dana uz nalete snijega i susnježice vidjeli pred sobom ledeni otok, stoga je Cook signalnim znakom obavijestio brod „Adventure“ da se približi njihovoj krmu kako bi mogli pristupiti tom otoku, no ponovno ih je od tog plana odvratilo loše vrijeme. U siječnju je Cook primijetio da se led toliko nakupio na brodsku krmu i jedra da su jedva s njim upravljali, no vješta i ustrajna posada riješila je te probleme. Također, počeli su sve više nailaziti na ledene otoke, toliko da im oni nisu okupirali pažnju kao kada su ih vidjeli prvi put te su odlučili prići jednom od otoka i uzeti komade da tako opskrbe brod vodom, koje je Cook opisao kao: „tvrđi i čvrsti poput stijene“ (Cook, *Putovanja oko svijeta*, 2005.).⁴²

Budući da su se brodovi „Adventure“ i „Resolution“ rastavili, u ožujku 1773. Cook je odlučio napustiti južne prostore i zaploviti natrag prema Novom Zelandu, kako bi istražio da li je obala Van Diemenove zemlje spojena s obalom Novog Južnog Walesa. Na putu povratka do Novog Zelanda, Cook je vidio tuljane, pingvine, tukce i morske trave.⁴³

Zbog jakog vjetrova Cook je morao odustati od Van Diemenove zemlje, stoga je brod okrenuo prema Novom Zelandu. Kopno Novog Zelanda vidjeli su 25. ožujka. Cook je

svezak 12., broj 9., Calliope, svibanj 2002., datum posjeta stranice: 15. kolovoza 2015.

⁴² Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str.124.-128.

⁴³ Isto, str. 129.-130.

mislio da se nalaze na dijelu Tavai Poenamoo, gdje leži Sumorni zaljev (Dusky Bay) u koji se planirao usidriti, no nalazio se pred drugim zaljevom, prevaren otocima koji se nalaze pred njim. Ipak, uspio je doći do Sumornog zaljeva oko kojeg se nalazi Zapadni rt u smjeru jugoistok i Sjeverni rt ili rt Pet prstiju. Cook je u ovom razdoblju bio već 117 dana na moru, a da se pritom niti jedan član njegove posade nije razbolio od skorbuta, bolesti koja prati sve pomorce. Opet je dokazao da kiseli kupus može spasiti život.⁴⁴

Na kraju ožujka Cook je zaplovio prema luci Pickersgill, preko kanala koji je toliko uzak da je njegov brod jedva stao. To područje iskoristili su za gradnju astronomskog opservatorija i kovačnice u kojoj su popravljali brodske predmete. Naišli su i na prve domoroce u tom predjelu, no čak ni nakon svih znakova prijateljstva koje su pokazivali i predmeta koje su za njih ostavili, Cook i njegova posada nisu ih uspjeli privući niti s njima uspostaviti kontakt. Cook je u travnju nastavio sa svojim istraživanjem kopna i napravio je nekoliko izleta na sjevernim i zapadnim rukavima zaljeva. Na sjevernoj strani naišao je na veliku uvalu s pitkom vodom, a na zapadnoj strani pronašao je niz manjih vodopada. Na uvali, koja se nalazi na sjevernoj strani zaljeva, Cook je vidio mnogo pataka, od kojih je četrnaest ubio za prehranu svoje posade, stoga je tu uvalu nazvao Pačjom. Na tom području su naišli na domoroce s kojima su imali više sreće s uspostavljanjem kontakta. Kako to inače biva, na početku su bili prestrašeni, ali nakon što je Cook pokazao znakove prijateljstva prigrlili su ih i s njima razgovarali, iako je to bilo jako teško zbog jezične barijere. Cook, kako je već neko vrijeme proveo na dijelovima Sumornog zaljeva i na dijelovima obale Tavai Poenamoo, uspio je primijetiti da na tom području, koje nije ništa drugo nego neplodno i golo stijenje, domoroci žive skitničkim načinom života i da su obitelji samostalne, tj. međusobno se ne udružuju.⁴⁵

4.2. PONOVI SUSTRET S BRODOM „ADVENTURE“

U svibnju 1773. Cook je napustio Sumorni zaljev i krenuo prema Tjesnacu kraljice Charlotte, koji je već posjetio na prvom putovanju. Razlog njegovog kursa prema tom tjesnacu je bila nada da će se ponovno susresti s brodom „Adventure“ i njegovom posadom. Cook je imao pravo jer je 18. svibnja, ulazeći u zaljev, ugledao signalne

⁴⁴ Isto, str. 130.-132.

⁴⁵ Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str. 134.-144.

znakove broda „Adventure“, što je jako obradovalo posadu broda „Resolution“. Kapetan Furneaux i njegova posada su u Tjesnacu bili usidreni čak šest mjeseci i za vrijeme njihovog boravka tamo obavljali su poslove, stoga je Cook dobio odmah dobio izvješće o njihovom radu. Prema njegovom izvješću, brodovi „Resolution“ i „Adventure“ razdvojili su se 7. veljače 1773. zbog teške magle koja ih je pratila na putovanju oko antarktičkog prstena. Cookov brod tražili su neko vrijeme tako da su ispoštovali dogovor ugovoren prije polaska na drugo putovanje, a to je da ako dođe do razdvajanja plove putem na kojem su se posljednji put vidjeli, no ni tada nisu naišli na „Resolution“. Nakon što su shvatili da neće u tim morima pronaći Cooka, isplovili su prema Tasmaniji, gdje nisu sreli niti jednog domoroca iako su našli njihove kolibe. Iz Tasmanije su krenuli prema Van Diemenovoj zemlji, s jednakom namjerom kao i kapetan Cook, kako bi otkrili da li je spojena s Novom Nizozemskom. Kretao se mimo Marijinih otoka i otoka Shouten prema Novom Zelandu. A to da li je zaista Van Diemenova zemlja spojena s Novom Nizozemskom rekao je: „po mojem mišljenju, nema prolaza između Nove Nizozemske i Van Diemenove zemlje, nego se tamo nalazi vrlo dubok zaljev“ (Cook, *Putovanja oko svijeta*, 2005., str. 147.). Otkrio bi Furneaux još podataka da je plovio dalje prema sjeveru, no zbog jakog vjetra odlučio je zaploviti za Novi Zeland i pričekati Cooka i brod „Resolution“.⁴⁶

Nakon što su se ponovno sreli, 7. lipnja 1773. brodovi su zajedno isplovili prema istoku. Sredinom lipnja bolest skorbuta je ponovno uzela žrtve među pomorcima, ali samo na brodu „Adventure“, jer se oni na Novom Zelandu nisu pravilno hranili, jer zapovjednik broda treba svojim primjerom pokazati koja je hrana dobra, a koja ne, a Furneaux to nije učinio. Dok su plovili, Cook nije naišao ni na jedno kopno, po putu je viđao samo otoke i veliku količinu morske trave koja ga je navodila da zbilja u blizini nema niti jednog otoka, a zbog jakih valova nastali vjetrom sa sjeverozapada, navelo se Cooka ploviti prema sjeveru, gdje je ponovno, kao na prvom putovanju, stigao do obale Tahitija.⁴⁷

4.3. DRUGI PUT NA TAHITIJU

Za vrijeme zimske sezone na Južnom oceanu, brodovi „Adventure“ i „Resolution“

⁴⁶ Isto str. 144.-147.

⁴⁷ Isto, str. 150.-154.

pretraživali su Tihi ocean između Novog Zelanda i Južne Amerike u potrazi za Južnim kontinentom, a prije ponovnog dolaska na Tahiti u kolovozu je izbio građanski rat koji je promijenio politiku od Cookovog zadnjeg posjeta 1769.⁴⁸

U kolovozu Cook je stigao do otoka Maitea i tamo pričekao brod „Adventure“ kako bi mogao pristati u zaljevu Oaiti-piha kako bi prikupio hranu i krenuo prema otoku Matavai. Na tim prostorima su Cooka dočekali domoroci koji su ga prepoznali i pitali su za staru posadu poput Banksa i drugih koji su sudjelovali u prvom putovanju. Osim domorodaca, dočekao ga je i strah od brodoloma, jer su oba broda, „Resolution“ i „Adventure“, upala u struju koja ih je svom snagom nosila prema grebenu. Vještina Cookova zapovjedništva i ovaj brodolom je uspjela riješiti i tako da su bacili dva sidra i njima vukli brodove, zatim su odsjekli uže sidro na pramcu, što je pomoglo da brod ponovno zapliva. Neko vrijeme su strahovali da im se ta nesreća ponovno ne dogodi, no plima je nestala i Cook je zapovjedio da se brod „Resolution“ vuče svim čamcima. To su i uspjeli, stoga je ostavio sva tri sidra i ponovno zaplovio uz mirno more. Tek nakon što su se brodovi izvukli iz brodoloma koji je na sreću imao pozitivan svršetak, došli su do željenog odredišta, zaljeva Oaiti-piha. Tamo su ih odmah pri dolasku dočekali domoroci, a mnogo njih po imenu Iri su dolazili na Cookov brod da ih on obasipa darovima i da ukradu sve što mogu. Cook je naposljetku otkrio njihove stvarne planove, što ga je razljutilo i potjerao je svakog tko bi krenuo krasti s njegovog broda. Budući da je Cook još od prvog putovanja znao mnoge domoroce, često su ga ispitivali za njegovu staru posadu, a smrt Tupaie ih nije toliko uznemirila jer je umro zbog bolesti, a ne tuđim činom. Također, Cook je saznao i za rat dvaju kraljevstava koji je završio mirom, no u tom ratu je ubijen Tutaha, kralj Tahitija, i ostalo mnogo drugih domorodaca s otoka Matavai koji su s kapetanom Cookom bili u dobrim odnosima. Ono što je bilo od velike koristi pristanka u zaljevu Tahitija jest to što su domoroci često nosili voće i kokos s kojima su trgovali, što je uvelike pomoglo bolesnicima s broda „Adventure“ koji su болоvali od skorbuta. Sljedeće pristajalište je bilo u Oparreeu, gdje je posjetio kralja Otuu, po Cookovom mišljenju strašljivog vladara. Tamo je Cook 1769. promatrao Venerin tranzit i na istom mjestu je postavio šatore, no ovoga puta za bolesnike koji boluju od skorbuta, većine s broda „Adventure“ i jedan s broda „Resolution“. Dana 27. kolovoza Cook je

⁴⁸ [2nd voyage](#), Sherwing, J. K., *James Cook: Second voyage*, Princeton.edu, datum posjeta stranice: 11. kolovoza 2017.

imao emotivan posjet na brodu, došao je vladar Otu, ali među svom pratnjom došla je i majka ubijenog vladara Tutahe koja je silno plakala i neprestano ponavljala: „Tutaha Tijo no Tute mati Tutaha“ („Tutaha, vaš prijatelj, ili Cookov prijatelj, umro je“) (Cook, *Putovanja oko svijeta*, 2005., str. 161.). Toliko je taj trenutak bio tužan da je i Cook jedva izdržao da ne zaplače.⁴⁹

4.4. OD DRUŠTVENOG OTOČJA I POVRATKA NA NJEGA 1773.-1774.

U rujnu brodovi „Adventure“ i „Resolution“ krenuli su dalje u pomorska putovanja. Od 1773. do 1774. Cook je boravio u tropskim krajevima kao što su Prijateljsko otočje (Friendly Islands), gdje su kasnije ponovno stigli i posjetili Tongatabu, mjesto koje je Tasman otkrio 1643., zatim su s Prijateljskog otočja skrenuli kurs i u listopadu stigli do Novog Zelanda. Narod Prijateljskog otočja Cook je opisao kao narod čudnih običaja, poput „fagafatie,“ da sve što dobiju kao poklon stavljaju na glavu u znak zahvalnosti. Njihove zabave su napravljene tako da se sviraju dva glazbala, frula od bambusa i trske sastavljene od deset do jedanaest manjih trski. Imaju harmonične glasove i pucketanjem prstiju prate glazbu. Na Novom Zelandu je Cook bio sve do kraja 1773., nakon čega je ponovno krenuo tražiti južni kontinent. U tri mjeseca što je boravio na području Novog Zelanda, Cook je posjetio Portland, Rt otmičara i Rt Turnagain, gdje se „Resolution“ usidrio bez broda „Adventure“ koji nije opazio signal te je zaplovio dalje. „Resolution“ ga je čekao do kraja 1773., nakon čega je Cook odustao od pomisli da bi ikad više mogao vidjeti brod „Adventure“ i kapetana Ferneauxa, stoga više nije čekao nego je krenuo prema jugu.⁵⁰

Na kraju siječnja Cook se protezao na području hladne klime, gdje je vidio devedeset i sedam ledenih brežuljaka koji su izgledali poput „lanca brda koja se dižu jedno iznad drugoga, dok se ne izgube u oblacima“ (Cook, *Putovanja oko svijeta*, 2005., str. 183.). Cook je ubrzo odustao od plovidbe na južnim polarnim krajevima, jer se bojao ako još ode južnije, dublje u tešku zimu, da bi mogao poginuti i on i njegova posada, stoga je odlučio vratiti se u tropske krajeve i tamo dovršiti zimsko razdoblje. Sljedeća stanica bila je Cooku pronalazak Uskršnjeg otoka ili Davisove zemlje, nakon toga do zapada u Tierru Austral del Espirito Santo koju je otkrio Quiros prije Cooka, ali nije je dobro istražio, zatim stići na Rt Horn do sljedeće zime, kako bi se na ljeto

⁴⁹ Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str.154.-162.

⁵⁰ Isto, str. 170.-182.

mogao vratiti istraživanju južnog djela Atlantskog oceana. Cook je 11. ožujka 1774. stigao do Davisove zemlje ili Uskršnjeg otoka, gdje su ga dočekali brojni domoroci za koje je primijetio da kradu. Iako nisu prvi domoroci koji su se usudili krasti, ovi s Uskršnjeg otoka su, pak, krali što god su vidjeli da bi mogli ugrabiti, pa čak i ono što su sami poklonili gostima. Cook se na Uskršnjem otoku zadržao tek dva dana, dovoljno da upozna njihovu kulturu, i onda je zaplovio dalje, prema Tahitiju. Pri dolasku na Tahiti, „Resolution“ je usmjerio kurs na Venerin rt, zatim prema zaljevu Matavai. Cook nije imao namjeru tamo se previše zadržavati, ali kako je već stalan gost i kako su njega i njegovu posadu domoroci prihvatili, produljio je svoj boravak, a uz to je bio priskrbljen različitim voćem i ribom od domorodaca. Odradio je nekoliko izleta i tako shvatio da su domoroci sebi izgradili velike nastambe, a kada je Cook zadnji put bio tamo, jedva da su imali ikakav krov. Također, Cook je iskoristio svoj dulji boravak od očekivanog da odradi određene popravke na brodu koje će mu trebati na putovanju južnim polom. Kada je odlučio jedan dan otići do Oparree da pozdravi vladara Otu, tamo ga je dočekalo 300 brodica i ogroman broj naoružane mornarice. To je probudilo sumnju kod Cooka, pogotovo zato što je Otu otišao iz Oparree, a pri povratku je saznao da je ta mornarica protiv otoka Ejmeoa, jer se prozvao neovisnim. No, pitanje zašto je Otu otišao iz Oparree nije bilo riješeno, stoga je Cook ponovno otišao tamo i saznao da je zapravo razlog njegova odlaska Cook, jer je mislio da je došao po odštetu nakon što su njegovi podanici ukrali njegovu odjeću. „Resolution“ je isplovio 4. lipnja i oprostio se s domorocima. Prije polaska, Cook je pitao mladića po imenu Oedidi hoće li otići s njima na brod, no on je to odbio bez obzira na to što je bio jako tužan kada su odlazili. Cook je imao samo riječi hvale za te „sretne otoke.“ Uvijek su ga tamo dočekali srdačno, davali mu svježeg voća, svinjetine i svega što su imali u zamjenu za njihove stvari koje su oni smatrali izrazito vrijednima.⁵¹

4.5. OTOČJE TONGA

Po spisima, Tasman je bio prvi Europljanin koji je otkrio otočje Tonga, koje se nalazi u skupini Prijateljskih otoka, stoga su njegovi zemljopisni zapisi te regije probudili

⁵¹ Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str. 183.-208.

pažnju ostatka svijeta. Cook se susreo s otočjem Tonga na svojem drugom putovanju kada se zaustavio na otočju Eua i Tongatapu, ili po Tasmanovoj nomenklaturi Middleburgu i Amsterdamu, koji se nalaze na južnom djelu Tonge, u listopadu 1773.⁵²

Domoroci na otočju Tonga nisu bili dobrog vladanja, krali su sve što su stigli i tako otežavali Cooku i njegovoj posadi boravak na njihovom području. Cook općenito ne voli kada mu urođenici krađu i kazni svakog, pa tako i svoju posadu, za koga se sazna da je ukrao. Tako je bilo i ovdje, upućao je u ruku mladića koji mu se protivio. Naposljetku je Cook doveo liječnika da pomogne tom mladiću i nakon toga poklonio mu dar. Iako nije bio dobar početak, na kraju je sklopljen mir na sreću i jedne i druge strane, stoga je Cook otplovio dalje, prema zapadu.⁵³ Najprije do Novih Hibrida, a onda je posjetio i druge otoke u skupini, poput Malekula, Tanna, Erromanga i Nova Kaledonije.⁵⁴

4.6. NOVI HEBRIDI

Ploveći s otočja Tonga, Cook je plovio prema zapadnoj obali i stigao do otočja po imenu Novi Hibridi, sada poznatih po imenu Vanuatu, 17. srpnja 1774. Najveća razlika između Novih Hibrida i drugih otočja koje je Cook istraživao bila je ta što narod nije polinezijski već melanezijski te su govorili drugačijim jezikom i imali potpuno drugačije običaje.⁵⁵

Nekoliko dana nakon što su ugledali Nove Hibride, tu su se i usidrili, a domoroci nisu dugo čekali, već su im odmah dohrlili kako bi mijenjali strijele za komade tkanine. Kao i na Tongi, došlo je do sukoba s urođenicima. Kako su oni cijelo vrijeme hrlili na brod „Resolution“ da bi trgovali, Cook je pustio samo nekolicinu, a ostali su se nalazili oko njegovog broda. Jedan od domorodaca, nezadovoljan jer nije pušten na brod, potegnuo svoju strijelu prema vođi čamca, no ostali domoroci su ga spriječili da ispali tu strijelu. Na taj događaj je Cook reagirao izašavši van i vikao na njega, stoga je on

⁵² [Tonga Islands](#), *A Cook's tour of Tonga*, Captain Cook Society, Cook's Log, 2009., str. 30.

⁵³ Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str. 209.-212., datum pristupa stranici: 21. kolovoza 2017.

⁵⁴ [Cook, James](#), Captain James Cook 1728.-1779., *2nd voyage*, Timeline, datum pristupa stranici: 21. kolovoza 2017.

⁵⁵ [New Hebrides](#), Captain James Cook 1728.-1779., *2nd voyage*, datum pristupa stranici: 21. kolovoza 2017.

bio sljedeći na meti. Cooku nije preostajalo ništa nego pucati u njega s dva metka. Kasnije im je komunikacija počela biti sve bolja i bolja, stoga je Cook pogledao i unutrašnjost otoka. Na jugoistoku rta luke u kojoj su bili usidreni ugledali su otoke Mallicollo, Apee i Pauni. Iako nisu dobro počeli s narodom na Hebridima, isto kao što je bilo s domorocima na otočju Tonga, završili s uzajamnim mirom i vjerojatno bi se, da su ostali duže, i sprijateljili. Cook je otišao 23. srpnja 1774., kada je zaplovio prema vulkanu koji je htio istražiti. Tamo gdje je izbijala vruća para su stavili Fahrenheitov toplomjer na kojem se živa dignula na sto stupnjeva. Nakon toga su otkrivali otok i domoroce koji tamo žive. Cook je spomenuo kako zapravo jezična barijera i nepoznavanje kulture mogu vrlo lako navesti na pogrešno i iskrivljeno mišljenje o domorocima i da na njih mogu staviti križ koji zapravo ne nose. Naime, pravi primjer takvog nesporazuma je kada je Cookova posada mislila da su domoroci skloni nenaravnoj ljubavi jer su zvali mladića, Forsterovog slugu, u šumu. No, to nije bio slučaj, nego su domoroci na početku mislili da je žena, ali su kasnije ipak saznali da je muškarac i vikali: „Erra mange, erra mange!“ („On je muškarac, on je muškarac!“) (Cook, *Putovanja oko svijeta*, 2005., str. 221.). Da domoroci nisu otkrili da je on muškarac, Cook bi mislio da su jednostavno takvog običaja i takvo mišljenje usadio u druge Europljane.⁵⁶

4.7. NOVA KALÉDONIJA

U rujnu je brod „Resolution“ stigao do Nove Kaledonije. Tamo je Cook izašao na izlet po uskom potoku i rijeci, gdje su uzeli pitke vode i uz obalu prema zapadu, gdje su urođenici prodali jednom članu posade ribu za koju Cook nije znao da je otrovna. Nakon što su tu ribu pojeli, Cook i Forster osjetili su tešku bol u udovima, stoga su uzimali jake lijekove da iskorijene otrov iz organizma. Da bismo shvatili koliko je opasan taj otrov, govori činjenica da je tu ribu pojela svinja koja je pronađena mrtva. Cook je ubrzo shvatio da tamo neće ništa značajno naći osim uljudnosti domorodaca, zbog toga su bili najbolji narod koji su do sada sreli. Iako nisu imali ništa za ponuditi, osvojili su Cooka i njegovu posadu svojom dobrotom. U listopadu 1774. Cook se zaputio prema Novom Zelandu, na Tjesnac kraljice Charlotte, da bi popravio na brodu sve što treba za južna mora. Zbog jakog vjetera koji je promijenio kurs broda, stigli su do Rta Stephensa, zatim su plovili prema sjeveru i stigli do Rta Jacksona,

⁵⁶ Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str. 212.- 221.

gdje su se usidrili pred Brodskom uvalom jer im jak vjetra nije dao da uđu u nju sve do sljedećeg jutra. Budući da brod nije mogao ploviti dalje, Cook se zaputio po svježe ribe i potražiti bocu s porukom koju je otprije ostavio za kapetana broda „Adventure“, no nije je našao. Sljedeći dan su u luci naišli i na neke promjene od zadnjeg puta kada su bili, kao na primjer posječena drva s pilama i sjekirama, stoga je Cook bio siguran da je ovuda prošao brod „Adventure“ nakon što je „Resolution“ otišao. Tek 24. listopada vidjeli su domoroce, koji su nakon prvog bježanja i skrivanja, pohrlili k njima s veseljem i darovali Cooku ribe koje su netom prije uhvatili. Isti domoroci su ispričali priču da je prije mjesec dana stradao brod sličan Cookovom, na istočnoj obali Tjesnaca. Rekli su da su tim nesretnicima domoroci, uz kletvu da nisu oni, uzeli odijelo, zbog čega su pucali na njih i kada više nisu imali streljiva domoroci su ih napali i pojeli. Cook je zbog toga bio loše raspoložen jer je bio u strahu da se to dogodilo brodu „Adventure“ i nije znao da li je ta priča istinita. Da bi saznao istinu, Cook je upitao ljude koje su okrivili, no sve što su oni rekli bilo je: „caurey“ („ne“) (Cook, *Putovanja oko svijeta*, 2005., str. 243.).⁵⁷

4.8. OD NOVOG ZELANDA DO ENGLJSKE 1774.-1775.

Cook je u studenom još jednom prošao Tih ocean i stigao do južnih dijelova Južne Amerike, točno na vrijeme da proslavi Božić u božićnom duhu. Još uvijek je bio željan istražiti južni Atlantik, stoga je na početku 1775. stigao na hladni i pusti otok Južna Georgia,⁵⁸ koji je Cook tako nazvao u čast kralja.⁵⁹ Dalje prema istoku, Cook je stigao do malih otočića koji se zovu South Sandwich Islands. Nakon što više nije pronašao niti jednu zemlju, Cook je krenuo prema Cape Townu. U svojem drugom putovanju okružio je Južni ocean širine 55- 60 stupnjeva prema jugu i nije otkrio nikakva velika kopna, samo pokoji manji otok i puno leda. Nakon što je Cook napravio nekoliko zaustavljanja u putovanju kroz Atlantik, usidrio je brod „Resolution“ u luci Spithead u Engleskoj, 30. srpnja 1775. Tamo je doznao da se brod „Adventure“ vratio s putovanja godinu prije Cookovog povratka. Cookovo drugo putovanje je bilo

⁵⁷ Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str. 228.-231., 238.- 243.

⁵⁸ [EBSCO](#) centar za znanstvene informacije, Robson, John, „The Second Voyage“, *Calliope*, svezak 12., broj 9, svibanj 2002.

⁵⁹ Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str. 249.

od velikog značaja i ovoga je puta dobio priznanje i od javnosti. Iako se pri povratku razbolio, da je bio spreman na veći odmor, njegova cijela posada je došla zdrava bez ikakve naznake skorbuta. Cook je prošao preko cijelog Pacifika te je pronašao mnoge nove otoke i izradio detaljne grafikone svih njih te time upoznao širu javnost o nekom drugom svijetu izvan Europe. Nije propustio nikakve velike kopnene mase i dokazao je da Južni kontinent može samo biti toliko na jugu, da od njega nema toliko koristi jer je nemoguće da tamo postoji ikakvog stanovništva. Cook se mogao godinu dana odmoriti sa svojom obitelji, nakon čega je poslan na njegovo treće, zadnje putovanje.⁶⁰

4.9. IZVJEŠĆE KAPETANA FURNEAUXA

Nakon što je brod „Resolution“ izgubio Cooka i „Adventure“, došli su do Rta Turnagain gdje su počeli popravljati brod. U nastavku njihova putovanja, kada su uhvatili povoljan vjetar, našli su poruku koju im je ostavio Cook, a u kojoj je pisalo da je „Adventure“ odande krenuo dvadeset i četvrtog i da im je namjera nekoliko dana ostati na ulazu u Prolaz kako bi pričekali brod „Resolution“. Kako je Ferneaux otkrio da mu na brodu manjka hrane, ostao je ispeći kruh, što mu je uzelo dosta vremena. Osim toga, zadržala ih je strašna nesreća, koja ih je uvjerila da su domoroci kanibali. Naime, Ferneaux je poslao člana posade i kadeta Rowa skupiti nešto zelenog povrća prije nego što krenu u daljnju plovidbu, no oni se nisu vratili. Kako je Ferneaux bio uznemiren, poslao je drugog časnika Burneyja da ih potraži i ono što je našao je zaprepastilo sve s broda „Resolution“. Našli su komade mesa za koje su na početku mislili da su pseći, no kako su dalje pronalazili ljudske dijelove tijela, kao na primjer ruku Thomasa Hilla, što nije bilo teško za odrediti jer je na tahićanskom tetovirao inicijale T. H., shvatili su da to meso pripada članovima posade koje je Ferneaux poslao po zelenje. Kasnije su našli ružan prizor cijele posade nabacane na hrpu. Od ekipe koju su domoroci nemilosrdno poubijali, većina ih je bila najsposobnijih i najjačih mornara. Furneaux je zbog nepovoljnog vjetra ostao u Tjesnacu još četiri dana, a isplovio je 23. prosinca. U ožujku su stigli na Rt Dobre nade gdje su se odmorili, nabavili hrane te skupili snage za daljnju plovidbu, koja je bila povratak u

⁶⁰ [EBSCO](#) centar za znanstvene informacije, Robson, John, „The Second Voyage,“ *Calliope*, svezak 12., broj 9, svibanj 2002.

Englesku, godinu dana ranije nego brod „Resolution“ i James Cook.⁶¹

5. TREĆE PUTOVANJE 1776.- 1780.

5.1. PREMA NOVOM ZELANDU 1776.- 1777.

Cook je imao godinu dana za odmor, a onda 1776. ponovno je zaplovio na svoje posljednje putovanje. Ovoga puta, zadatak mu je pronaći sjeverni morski put od Velike Britanije za Južnu Indiju, a kroz Beringov prolaz i Sjeverno ledeno more morao je pronaći prolaz na sjeverozapadu iz Tihog u Atlantski ocean.⁶²

Krenuo je u srpnju s kompletno popravljenim brodom „Resolution“ s kojim je išao i na drugo putovanje. Sa sobom je vodio mladića Omaia, koji se na brod „Adventure“ ukrcao na njihovom drugom putovanju, da ga vrati doma kroz sjeverozapadni prolaz u Huahine koji se nalazi na Društvenim otocima. Cook je plovio preko Kanarskog otočja i u Cape Townu mu se pridružio brod „Discovery“ na kojem je zapovijedao Charles Clerke. „Discovery“ je bio najmanji Coocov brod na kojem je plovilo šezdeset i devet članova posade. Oba broda su u prosincu bila spremna za polazak, napunjena stokom te raznim povrćem za prehranu ali i vrijednim predmetima namijenjena za trgovinu s domorocima iz novootkrivenih područja, za Novi Zeland.⁶³

Cook je plovio preko južnog dijela Indijskog oceana i došao do otočja Desolation, kasnije poznata po imenu otočje Kerguelen. Na Božić 1776. Cook se usidrio u luci koju je nazvao Božićna luka i napisao: „Pronašao sam obalu koja je na neki način prekrivena pingvinima i drugim pticama i tuljanima... bili smo toliko neustrašivi da smo ih ubili što smo više mogli zbog njihove masnoće, da bismo napravili ulje za naše svjetiljke i druge namjene.. ovdje sam postavio zastavu Britanije i nazvao luku Božićna (Christmas) luka.“ (Cook, *The Journals of Captain Cook*, 2013., str. 29.-32.). Zatim je odande plovio istočno, kada je u siječnju 1777. stigao do Van Diemenove zemlje u Tasmaniji i u veljači do Tjesnaca kraljice Charlotte. Zbog ubojstva posade koje se dogodilo 1773., Maori su na početku bili oprezni, očekivali su da će ih Cook zbog toga napasti, no Cook se, umjesto da uzvrat napadom, sprijateljio s vođom

⁶¹ Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str. 255.- 259., str. 262.-264.

⁶² Schulz-Reiss, Christine, *Tko je to? Pustolovi i istraživači*, str. 74.

⁶³ [3rd voyage](#), Captain James Cook 1728.-1779., *3rd Voyage*, Timeline, datum pristupa stranici 21. kolovoza 2017.

napada.⁶⁴

5.2. TASMANIJA

U Tasmaniju, Van Diemenovu zemlju, su „Resolution“ i „Discovery“ uplovili u siječnju 1777. da bi nasjekli drva i ulovili ribe. Sljedećeg dana su im prišli prvi domoroci, kompletno goli i nenaoružani. S njima su trgovali samo pticama, jer ostalu hranu nisu prihvaćali. Cook je htio krenuti iz Tasmanije za Novi Zeland u istom mjesecu, no kako nije bilo ni daška vjetra, to ga je prisililo na duži ostanak. Zbog toga, malo je bolje upoznao domoroce koji tamo žive. Nosili su oko vrata uzice napravljene od životinjskog krzna ili oko noge komadić klokanove kože. Nisu jeli svu ribu, jer ih je Cook ponudio s onom koju je uhvatio, ali su jeli školjke jer su našli njihove odbačene ljuske oko njihovih nastambi. Što se tiče nastambi, ponekad su živjeli i u rupama velikih stabala. Muškarci i žene se po izgledu i ne razlikuju puno. I one su nosile oderanu klokanovu kožu, da bi s njom pridržavali svoju djecu na leđima, također su bile gole, crne i pune rana po tijelu. Jedina razlika je ta što su bile ili kompletno očišane ili im je bila očiššana samo jedna strana glave ili samo gornji dio glave. Iako nisu bile baš lijepe, kako ih Cook opisuje, jedan dio posade „Discoveryja“ im se udvarao, no njihovi muškarci to nisu odobrili, niti su žene na to pristale. Cooku nije bilo drago što se posada broda „Discovery“ tako ponaša, jer to stvara ljubomoru kod muških domorodaca, ljubomora stvara srdžbu, a Cook je htio s njima prijateljski odnos.⁶⁵

5.3. NOVI ZELAND, COOKOVO OTOČJE I ANAMOOKA

U veljači 1777. Cook je stigao do Novog Zelanda gdje je ostao dva tjedna, da bi pokupio divlji celer i travu te bi trgovao s lokalnim Maorima u selu po imenu Ship Cove. Nakon toga, Cook se kretao oko južnog Pacifika da bi došao do budućeg Cookovog otočja u travnju 1777., zatim kroz otoke Tonge u srpnju i na kraju kroz Tahiti od kolovoza do prosinca iste godine.⁶⁶

⁶⁴ Na istome mjestu.

⁶⁵ Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str. 275.- 280.

⁶⁶ [3rd voyage](#), Captain James Cook 1728.-1779., *3rd Voyage*, Timeline, datum pristupanja stranici: 21.

Na izlet Cookovim otočjem, Cook je poslao Omaiija jer je on poznao kulturu, običaje i jezik domorodaca. Zadatak mu je bio u najboljem svijetlu predstaviti Cooka i posadu, kako bi mogli s njima postati prijatelji. Također, da nisu imali u nekim prilikama Omaiija uz sebe, ne bi nikad saznali detalje iz domorodačkog života, već bi ih mogli samo pretpostavljati. Na Cookovom otočju, Omai je sreo tri svoja sunarodnjaka s Društvenih otoka, što ih je prilično iznenadilo. Njihova priča na tom otočju je zapravo slučajna i tužna. Na putovanje s Društvenog otoka ih je krenulo dvadesetak, no na putu, koji ih je neugodno iznenadio, ponestalo im je hrane, tako da se broj ljudi počeo smanjivati iz dana u dan, da bi ih na kraju ostalo tek četiri i stigli na ovo otočje. Od njih četiri jedan je umro, stoga su samo trojica najjačih preživjela tu priču. Cook, dirnut tom pričom, ponudio je hrabroj trojici da se ukrcaju na njihov brod da ih vrate u rodnu zemlju, no kako ih je narod Vatiuljana lijepo dočekao i pomogao, a i postojala je velika sličnost ta dva naroda, što ih je privuklo da ostanu, stoga su odbili povratak s Cookom.⁶⁷

Sljedeća stanica putovanja bila je povratak na Društveno otočje, za koje je Cook smatrao da ih još treba istražiti. U travnju je prošao kroz desetak manjih otočića koji se nazivaju Atol Palmerston i koji spajaju koraljno stijenje. Postoji više teorija o nastanku tih otočića. Jedni smatraju da su nekad bili spojeni u jedan veći otok s višim vrhovima, ali ih je odvojilo i pojelo more, a i te vrhove što su ostali čeka ista sudbina. Drugi teoretičari smatraju da su uzvisine otočića nastale potresima, a treći, ujedno i James Cook, smatraju da su otočići formirani od koraljnih stijena pa zbog toga rastu.⁶⁸

Na Prijateljskom otočju postoji otok po imenu Annamooka, gdje je Cook stigao prvog dana mjeseca svibnja 1777. Tamo ih je 6. svibnja dočekao njihov poglavica, kralj čitavih Društvenih otoka, iz Tongatabua po imenu Finu. Finu se odmah sprijateljio s Coocom i posadom, lijepo ih je ugostio u svojoj zemlji, jako je volio njihovo društvo, često je večerao s njima, da bi Cooka 18. svibnja pozvao na veliku gozbu u mjestu Hapae. Na toj gozbi bilo je prepuno hrane i domorodaca koji su pred publikom izvodili razne plesove i borbe. Na kraju gozbe, poglavica Finu je dao ostatak hrane kao poklon Cooku i Omaiiju. Te hrane je bilo toliko da su napunili čak četiri čamca, a

kolovoza 2017.

⁶⁷ Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str. 286.- 288.

⁶⁸ Isto, str. 289.-290.

Cook je smatrao kako je taj poklon nadmašio sve njegove koje je dao Finu.⁶⁹

Cook je toliko bio impresioniran tongaskim gostoprimstvom da nije shvatio kako ljubazna i društvena priroda lokalnog stanovništva zapravo skriva plan da napadne njegove brodove i da ubije Cooka zajedno s njegovom posadom. Zavjera protiv njega naposljetku je prekinuta nakon spora Fina s ostalim seoskim plemićima, a Cook je nesvjestan namjeravane sudbine, otplovio dalje. S tog putovanja proizlazi velika ironija koja govori da je Cook nazvao to otočje Društvenim otočjem s obzirom na ljubazne domoroce, koji su ga naposljetku htjeli ubiti.⁷⁰

5.4. PUT SJEVERNOAMERIČKE OBALE 1777.-1778.

Na početku studenoga Cook i ostatak posade oprostili su se s Omaiem koji je ostao na Tahitiju. Taj rastanak je Omai teško pao pa je i čak zaplakao. Ostavili su ga na istom mjestu gdje su ga i pokupili kada su krenuli za Englesku. Omai je pri povratku počeo graditi svoju sreću više nego što je mogao prije odlaska u Englesku, jer se sada zbog bogatstva znanja i iskustva mogao uzdignuti iznad ostalog stanovništva Tahitija. Cook se ponadao kako će Omai prenijeti njihove običaje i kulturu ili da će makar poboljšati običaje koje su pratili na Tahitiju. Ostavili su mu različito voće i povrće da ih do kraja uzgoji i životinje koje tamo nikada ne bi dospjele da kapetan Ferneaux nije uzeo Omaia u Englesku. Tako bi, ako Omai održi to što su mu ostavili, Tahiti i Društveno otočje po namirnicama trebali biti jednaki ostatku svijeta.⁷¹

5.5. OTOČJE SANDWICH

U siječnju 1778. Cook je stigao do Havaja, koje je on tada nazvao otočje Sandwich. Njegovi su brodovi tamo bili usidreni tri mjeseca, a dočekao ga je havajski kralj Kalani'opu'u, koji mu je službeno zaželio dobrodošlicu prezentirajući mu razne darove. Među darovima bila je i „kipuka“ napravljena od tisuća sitnih perja. Kipuka, koja se danas nalazi u australskom muzeju, se izrađivala tako da se na vratu i

⁶⁹ Isto, str. 292.-299.

⁷⁰ [3rd voyage](#), www.thekingdomoftonga.com, Tonga Tourism 2014., datum pristupa stranici: 21. kolovoza 2017.

⁷¹ Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str. 329.-334.

prednjem djelu nalazilo crveno perje iz l'iwia (*Vestaria coccinea*) i žuto perje iz O'oa (*Moho novilis*) koji zajedno čine poznati oblik trokuta. Ostatak Kipuke je izrađen od grubog perja domaće peradi.⁷²

Prije dolaska Cooka, niti jedan Europljanin nije došao do Havajskog otočja, stoga su ih gledali s velikim čuđenjem i njih i predmete koji su sa sobom nosili, osim željeza, za njega su čuli i kod njih se ono zove toe ili hamaite.⁷³

Cook nikada nije saznao koliko otokaa cjelokupno otočje Sandwich ima, ali ih je sam vidio pet: Voahu, Atui, Oniheu, Orihua i Tahura. Na otoku Tahura nema niti jednog stanovnika, jedini stanovnici su ptice. Sve to otočje, danas poznato kao Havajsko otočje, Cook je nazvao otočje Sandwich, u čast grofa Sandwicha. Stanovništvo je srednjega rasta i okruglih lica, a boja im je miješana, poput orahove boje. Cook je također primijetio da su njihovi stanovnici jako vješti plivači i da se nimalo ne boje velikih i teških valova. Također, kao i svaki domoroci koje su do tada upoznali, skloni su krađi i nisu slobodni od lakoumnih pothvata. Na ugodno iznenađenje kapetana Cooka, majke i očevi nježno pristupaju svojoj dječici i tako ostavljaju dojam da su djeca potrebna, a ne poželjna kako biva kod nekih domorodaca koje su do tada vidjeli. Imaju više vrsta zabave i gozbe, drugačijih nego što su vidjeli do tada, a i glazbala su bila nova. Ono što je slično ljudima s otočja Sandwich i Tahičanima jest jezik koji je gotovo identičan.⁷⁴

5.6. TJESNAC NUTKE

U ožujku 1778. kapetan Cook je stigao na tjesnac Nutke koji se nalazi na otoku Vancouveru u Sjevernoj Americi i tamo je proveo mjesec dana, tijekom kojih je dijelio srdačan odnos s Indijancima Nutke. Također, kao i na Havajskom otočju, on je prvi Europljanin koji je došao to tih prostora.⁷⁵

Domoroci prema Cookvim riječima nisu previše vitki, imaju spljošten nos i široke nosnice. Usta su im podeblja, a kosa im je grba i imaju je jako puno. Nisu baš lijepi i

⁷² [Sandwich Islands](#), Centar za znanstvene informacije EBSCO, *Australian Geographic*, srpanj / listopad 2016., broj 134, str. 20., datum pristupa stranici: 21. kolovoza 2017.

⁷³ Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str. 334.-336.

⁷⁴ Isto, str. 337.-339., str. 341.

⁷⁵ [Nutka](#), Centar za znanstvene informacije EBSCO, Woodcook, George, *History today*, veljača, broj 2, str. 97., datum posjeta stranici: 21. kolovoza 2017.

ne postoji prevelika razlika između muškaraca i žena. Često su se bojali crvenom, a po glavi crnom bojom i po toj boji posipaju ratni prah nazvan mika. Za razliku od domorodaca na Havajskom otočju koji nisu znali što je naušnica, ovi Indijanci su imali probušene uši i to prilično velike rupe. Imaju strašnu naviku da ribu koju uhvate suše u kući, stoga im je u nastambama znalo smrdjeti i biti nered. Po kući su im se nalazili likovi načinjeni od drveta koji su se zvali Kluma. Postojala su i dva posebna lika, namještena jedan nasuprot drugom, koji su se zvali Načkoa i Macita. Glavno zanimanje Indijanaca bilo je ribarenje, dok su žene pripremale ulovljenu ribu.⁷⁶

5.7. ALJASKA

U svibnju 1778. Cook je plovio duž obale Aljaske, tražeći uvale koje bi ga mogle dovesti do sjeverozapadnog prolaza, no bio je prisiljen skrenuti kurs prema jugu.⁷⁷

Dvadesetog svibnja Cook je krenuo iz drage koju je nazvao Tjesnacem princa Williama, gdje su susreli domoroce plosnatih glava, kratkoga vrata i malenih očiju. Svatko od domorodaca nosio je rukavice, vjerojatno od medvjedeg krzna, a na glavi su nosili kape od slame.⁷⁸

Cook je do srpnja zaokružio poluotok Aljasku i prije nego što je krenuo prema Beringovom moru u kolovozu, posjetio je otok Chukotsky i Rusiju. Cook je došao pred Beringov prolaz 9. kolovoza 1778., a 11. kolovoza je prošao preko Arktičkog kruga i krenuo daleko do sjevera, do širine 70°41', no oštar i obilan led prisilio ih je da se vrate do Aljaske. Na ledu oko brodova „Resolution“ i „Discovery“ bilo je mnogo morževa, a tisuće tih velikih životinja su Cook i posada poubijali kako bi napunili brod zalihama svježeg mesa i kako bi od njihove masnoće izradili ulje za lampe. U rujnu 1778. Cook se morao okrenuti prema zapadu i tako je plovio niz obalu Rusije, na kraju krećući se južno i istočno prema tjesnacu Norton na Aljaski. Nakratko se susreo i sa stanovnicima Nortona te je o njima rekao: „obitelj starosjedioca je došla blizu mjesta gdje smo sjekli drva...nisam vidio ništa više od čovjeka, njegove žene i djeteta“ (Cook, *The Journals of Captain Cook*, 2013., str. 438.). Nakon kratkog vremena provedenog u potrazi za sjeverozapadnim prolazom, Cook je shvatio da je

⁷⁶ Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str. 352.-353., 359.-360.

⁷⁷ [3rd voyage](http://3rdvoyage.com), www.captcook-ne.co.uk, datum pristupa stranici: 23. kolovoza 2017.

⁷⁸ Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str. 360.-365.

došla prejaka zima da bi učinio ikakav napredak, stoga je odlučio isploviti prema toplijim krajevima, da bi zimu na kraju proveo na Havajskom otočju, stigavši tamo na kraju 1778.⁷⁹

5.8. POVRATAK NA OTOČJE SANDWICH

James Cook se vratio na Havajsko otočje na kraju 1778., kako bi prikupio hranu, jer su mu zalihe pomalo nestajale, kako bi se odmorio i popravio stanje posade, ali i stanje broda. Iako je, kada je prvi put došao na Havaje, prihvaćen s oduševljenjem od strane domorodaca, ovoga puta slika je bila drugačija. Cooka su, naime, u veljači 1779. ubili domoroci tog otočja u zaljevu Kealakekua. Dio njegove posade koja je preživjela, vratio se u Englesku nakon četiri godine plovidbe morem i ispričao pravo svjedočanstvo, kako su James Cook i ostali dio posade ubijeni.⁸⁰

Što se tiče smrti slavnog kapetana, umro je prvenstveno zbog svoje dobrote. Sve je započelo prilikom njegovog posjeta selu Kovrovi. Na početku je sve bilo u redu, Cook je posjetio kraljevo sjedište, a narod ga je primio uz znakove poštovanja, ali nedugo nakon čuli su se pucnjevi iz čamaca, prilikom kojih je ubijen jedan poglavica. Smrt poglavice uzdignula je narod na noge, obukli su svoju ratnu opremu i otišli su osvetiti njegovo ubojstvo. Urođenici su na Cooka i posadu počeli bacati silnu kišu kamenja. Jedan od urođenika je došao do Cooka i prijetio mu kamenjem i kopljem. Zbog takvih prijetnji, Cook je ispalio metak na njega, ali metak nije mogao proći ratnu opremu urođenika, što ga je još više ohrabrilo. Ostala Cookova posada koja se nalazila u čamcima pucala je na urođenike, no Cook ih je pokušavao spriječiti jer nije htio da se dogodi krvoproliće. Kada je bio okrenut licem prema urođenicima, niti jedan ga nije napao, a čim se okrenuo prema čamcima da prestanu pucati, urođenici su to iskoristili, pogodili ga kopljem u zatiljak te na kraju nemilosrdno odvukli na obalu da pokradu sve što je imao. Tako je James Cook svoju dobrotu i čednost platio smrću.⁸¹ Od cjelokupne četiri godine, fascinantno je da je samo sedam članova posade umrlo od bolesti, a od njih sedam samo jedan od skorbuta. Kako to uvijek biva, Cook je nakon svoje smrti dobio mnoga priznanja. Tako ga je povjesničarka Fanny Burney, sestra njegovog kolege Jamesa Burneya, koji ga je pratio na sva tri putovanja,

⁷⁹ [3rd voyage](http://3rdvoyage.captcook-ne.co.uk), www.captcook-ne.co.uk, datum pristupa stranici: 22. kolovoza 2017.

⁸¹ Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, str. 395.- 398.

nazvala najusmjerenijem, najhumanijim i najnježnijim pomorcem koji je ikada išao na otkrića svijeta. Ostali ljudi njegova vremena, kao što je biograf James Boswell i predsjednik Kraljevskog društva sir John Pringle, opisali su Cooka kao razumnog i iskrenog, a drugi kao odlučnog i strpljivog čovjeka. Vijest o Cookovoj smrti je prilično šokirala njegovu ženu Elizabeth Cook. U tom trenutku bila je kod kuće u Mile Endu, šivajući prsluk od tahićanske tkanine za svojega supruga. Kada su joj rekli da je suprug ubijen, zamislila je da će doći na sud u tom istom prsluku koji je šivala za supruga. Elizabeth Cook, koja je bila udana za jednog od najvećih ljudi toga doba, do kraja je života nosila prsten na kojem je bio pramen kose njezinog supruga. Tijekom vremena izgubila je i obećanu autorsku naknadu za brzu prodaju objavljene povijesti Cookova posljednjeg putovanja. Naposljetku je ipak dobila polovicu te naknade, mirovinu i slugu. Preselila se u Clapham, bogatiji dio Londona. Nakon što je nadživjela svu svoju djecu, ljubazno je ostavila dio svojeg imanja šest siromašnim udovicama iz Claphama. Umrla je u devedeset trećoj godini života i pokopana je pokraj njezinih sinova u Cambridgu. James Cook nije imao potomke, ali je ostavio trajno nasljedstvo. Postavio je nove i jače standarde njegove vrste posla.⁸²

⁸² [death of James Cook](#), EBSCO - centar za znanstvene informacije, Oosterom, Nelle, *Canada's History*, veljača / ožujak god. 2002., str. 27.

ZAKLJUČAK

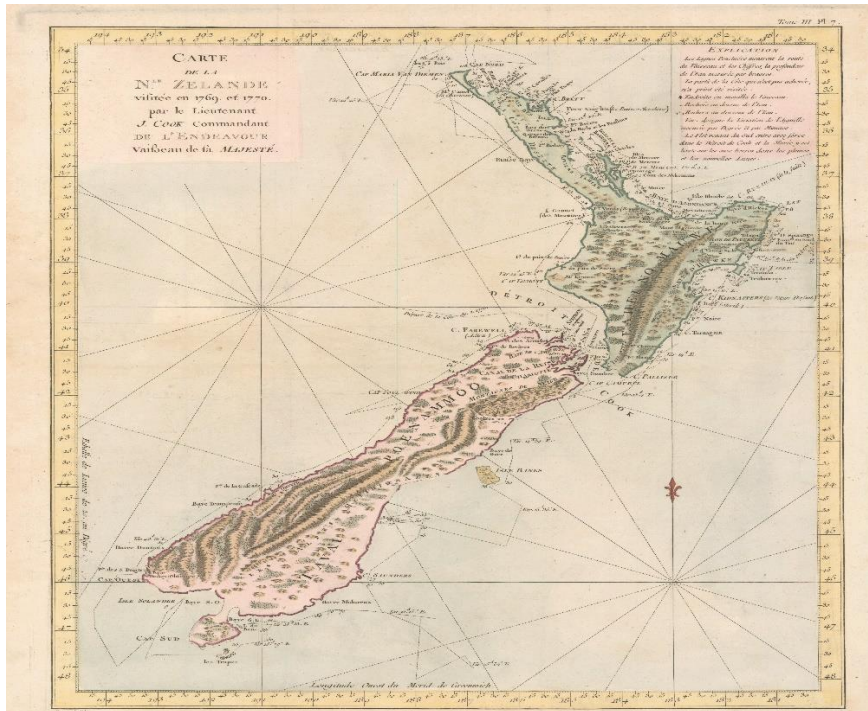
Prvo putovanje Jamesa Cooka započelo je 1768. Brodom „Endeavour“ zaplovio je iz Plymoutha u Engleskoj i došao do Tahitija, otkrio je Novi Zeland, tjesnac Kraljice Charlotte, Novi Južni Wales, Rt Dobre nade, Bataviju i čitavu istočnu obalu Australije, gdje su prvi put osjetili što znači borba za vlastiti život kada su zapeli za Veliki koraljni greben koji kada je plima nestaje, a kada je oseka izlazi. Cook je odabrao istočnu obalu Australije jer je ona ostala neistražena, dok su zapadnu prije njega istražili Nizozemci. Na mnogim mjestima je postavio englesku zastavu, stoga su ta novootkrivena mjesta postala engleske kolonije. Također, mnogim mjestima je on dao ime. U Englesku se vratio 1771. i odmarao se godinu dana. Za svoje prvo putovanje je rekao da nije otkrio ništa veliko, ali da je otplovio više Južnog mora nego itko drugi. Godine 1772. krenuo je na drugo putovanje, spremniji no ikad, s dva broda, „Adventure“, kojim je upravljao kapetan Ferneaux i „Resolution“, kojim je upravljao Cook, sa svom potrebnom hranom i opremom. Ovoga puta najprije je krenuo u hladnije krajeve prošavši antarktički krug nakon kojeg se vratio na već poznati Novi Zeland. Tamo je naišao na otočje čiji su domoroci bili toliko gostoljubivi da se s njima sprijatelji i nazvao ih Društvenim otocima. Osim Društvenih otoka, preplovio je Uskršnji otok, otočje Tonga, Nove Hibride, otok Tanne, Novu Kaledoniju, Rt Dobre nade i Južnu Georgiju. U Englesku se vratio 1775., ali sam, bez drugog broda jer su se na pola puta brodovi odvojili. Brod „Adventure“ i Ferneaux u Englesku su stigli godinu prije. I ovoga puta Cook se samo godinu dana odmarao, nakon čega je krenuo na treće i posljednje putovanje. Na njemu je ponovno došao do Društvenih otoka, zatim prošao je Tasmaniju te Cookovo otočje. Od novih otkrića bili su tu Havaji, koje je Cook nazvao otočje Sandwich od kojih je krenuo prema prostorima Sjeverne Amerike odnosno tjesnacu Nutka, Aljasci, Beringovom prolazu, sve do krajnjeg sjevera s kojeg se vratio na otočje Sandwich, s kojeg nikada nije otišao jer je 14. veljače 1779. ubijen u zaljevu Kealakekua od strane domorodaca.

POPIS LITERATURE

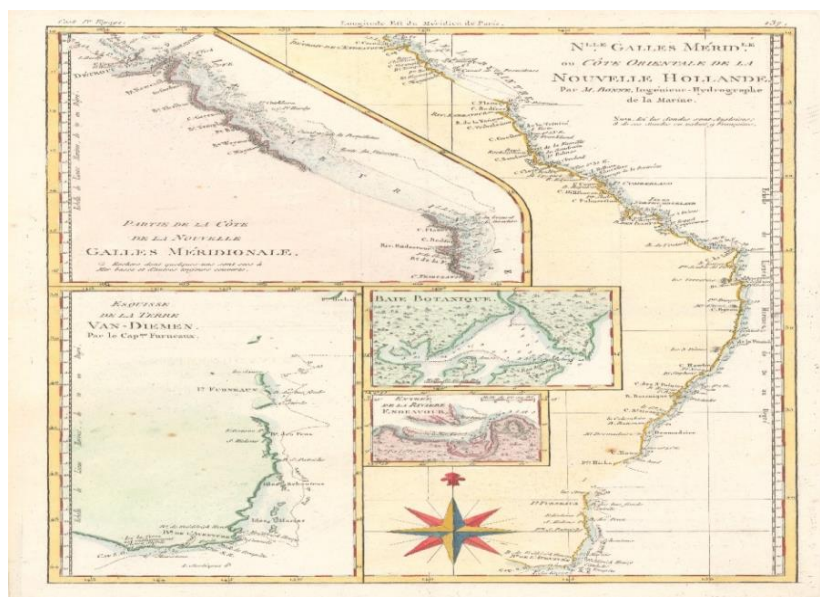
1. Robyn, Nigel Rigby, *Epska putovanja: Magellan, Cook, Shackleton, Heyerdahl, Chichester*, Lusio d. o. o., Zagreb 2016.
2. Cook, James, *Putovanja oko svijeta*, Slobodna Dalmacija d. d., Split 2005.
3. Shultz- Reiss, Christine, *Tko je to? Pustolovi i istraživači*, Zagreb, Mozaik knjiga, 2008.
4. Pepeonik, Zlatko, „Hawaii,“ *Hrvatski zemljopis - časopis za zemljopis i povijest*, broj. 7., 2000., str. 34.-36.
5. www.EBSCO.COM, Centar za znanstvene informacije:
 1. [Rt dobre nade](#), datum posjeta stranici: 11. kolovoza 2017.
 2. [Sjeverna Amerika](#), datum posjeta stranici: 21. kolovoza 2017.
 3. [Koraljni greben](#), datum posjeta stranici: 11. kolovoza 2017.
 4. [Hawaii](#), datum posjeta stranici: 21. kolovoza 2017.
 5. [Cook's death](#), stranicu posjetila: 23. kolovoza 2017.
6. www.history-nz.org, ([James Cook](#)), datum posjeta stranice: 10. kolovoza 2017.
7. www.povijest.hr, ([James Cook](#)), datum posjeta stranice: 11. kolovoza 2017.
8. www.sl.nsw.gov.au, datum posjeta stranice: 11. kolovoza 2017.
9. www.captaincooksociety.com ([capt cook](#)), datum posjeta stranice: 12. kolovoza 2017.
10. www.tahitiguide.com ([Tahiti](#)), datum posjeta stranice: 21. kolovoza 2017.
11. www.thekingdomoftonga.com ([Tonga](#)) datum posjeta stranice: 21. kolovoza 2017.
12. www.captcook-ne.co.uk, ([Cook](#)), datum posjeta stranice: 23. kolovoza 2017.
13. www.princeton.edu, datum posjeta stranice: 11. kolovoza 2017., 21. kolovoza 2017. ([1st voyage](#), [2nd voyage](#))
14. www.captcook-ne.co.uk ([CapCook](#)), datum posjeta stranice: 22. kolovoza 2017.
15. www.abd.anu.edu.au ([biography](#)), datum posjeta stranice: 23. kolovoza 2017.

PRILOZI

1. Prvo putovanje, karta Novog Zelanda (preuzeto: [1st voyage](#), www.princeton.edu, datum posjeta stranici: 27. kolovoza 2017.)

2. Prvo putovanje, karta Botany Bay, današnji Sidney (preuzeto: [1st voyage](#), www.princeton.edu, datum posjeta stranici: 27. kolovoza 2017.)

3. Prvo putovanje, domorodac Maori (preuzeto: [1st voyage](#), www.princeton.edu, datum posjeta stranici: 27. kolovoza 2017.)

4. Drugo putovanje, ledene stijene, Antarktički krug (preuzeto: [2nd voyage](#), www.princeton.edu, datum posjeta stranici: 27. kolovoza 2017.)

5. Treće putovanje, pismo Cooka za Williama Hodgesa, pisano na Rtu Dobre nade (preuzeto: [3rd voyage](http://www.princeton.edu), www.princeton.edu, datum posjeta stranici: 27. kolovoza 2017.)

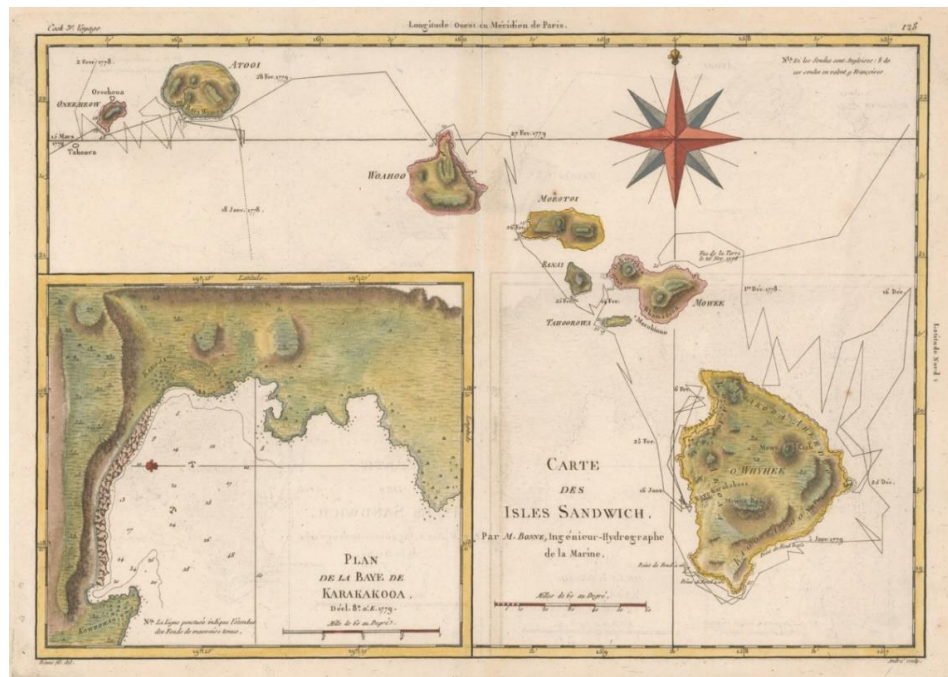
Dear Sir

Cape of Good Hope Nov. 5. 1776

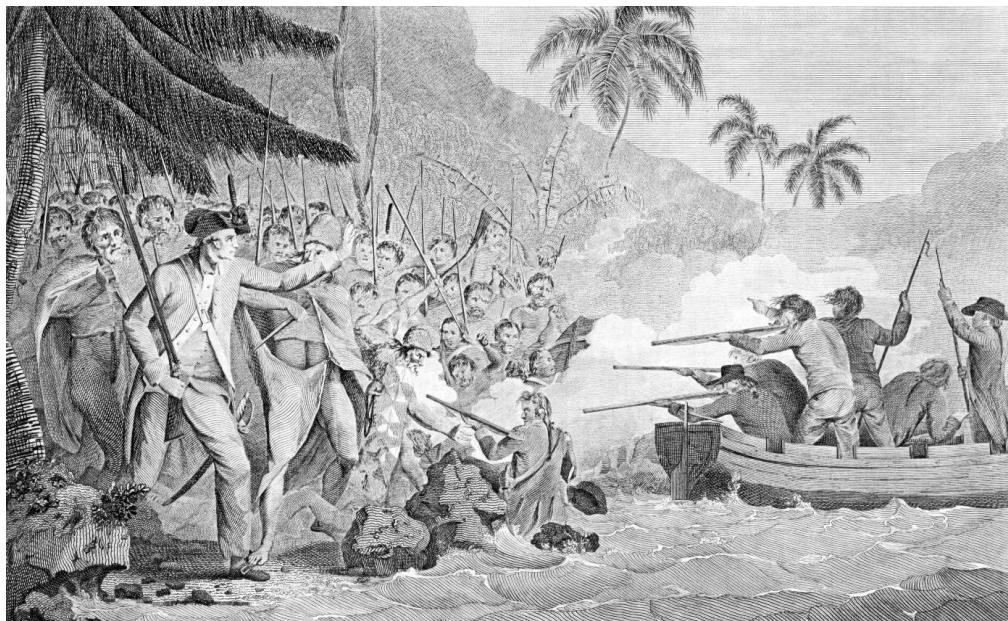
If it was not for fear you should think I had quite forgot you I should not have troubled you with this letter, for I have nothing to communicate worth your notice. In my passage to this place, where I arrived on the 18. of last month, I touched no where but at the Island of Tenerife where I remained but four days. At this Island I thought to have got some good wine but I found my self very much mistaken and repented when too late that I did not call at Madiran. I found all your friends at this place well, they much admire your drawings indeed I should wonder if they did not. Captain Clarke has not yet made his appearance and I am much afraid I shall have to sail without him. I fancy I may now give you joy of a Boy or a Girl. I hope Mr. Hodges is well to whom please to render my best respects and believe me to be with great sincerity

Yours
your most affectionate friend and
Humble Servant
Jamt. Cook

1. Treće putovanje, karta otočja Sandwich (Hawaii) (preuzeto: [3rd voyage](#), www. princeton.edu, datum posjeta stranici: 27. kolovoza 2017.)

6. Treće putovanje, skica smrti Jamesa Cooka, otočje Sandwich, Karakakooa (preuzeto: [3rd voyage](#), www. princeton.edu, datum posjeta stranici: 27. kolovoza 2017.)

SAŽETAK

U ovom radu upoznat ću Vas s Jamesom Cookom, vještim pomorcem iz 18. stoljeća koji je oplovio zemaljsku kuglu i donio tadašnjem svijetu nove informacije izvan granica Europe, gdje niti jedan istraživač nije prije njega došao. Cilj rada je prikazati sve putove kojima je plovio James Cook, načine pripremanja brodova za polazak na putovanje, način upravljanja brodovima i posadom, upoznavanje kulture raznih domorodaca koje je Cook upoznao ploveći preko svih oceana i kroz svih sedam kontinenata. Cook je svoja putovanja uvijek započinjao iz rodne Engleske, iz koje bi plovio prema jugu. Znao je da mu putovanja mogu biti uspješna jedino ako se sprijatelji s domorocima, jer je on kod njih gost i on je taj koji treba upoznati njihovu kulturu i običaje i prilagoditi im se. Rezultati njegovih pomorskih avantura su novi i jači standardi pomorstva, ucrtavanje u kartu novih prostora na Zemlji da budu dostupna svima koji budu slijedili njegov kurs i upoznavanje Europljana s kulturom, vjerom i običajima drugih naroda, zbog čega je Cook dobio veliki aplauz i odobrenje, a danas ga uvrštavamo na listu najboljih istraživača i vještih pomoraca.

SUMMARY

In this work, you will be introduced with James Cook, a skilful 18th century sailor who had sailed across the globe and brought new information from beyond the borders of Europe, a place where no explorer had gone before. The goal of his work is to present his voyages, preparation of the boats for the long sails, crew and ship management, encounters with new cultures and different natives whom James Cook had met during his voyages across the three oceans and the seven continents. Cook always started his voyages from his homeland England and head south. He knew his voyages would be successful only if he became friends with the natives since he was their guest and the one who had to meet and adapt to their cultures and their traditions. The results of his sailing adventures were new and stronger standards of sailing, mapping new places so they became available to all who would follow his course. James Cook is highly appraised and approved worldwide as one of the greatest explorers and a skilful sailor who has introduced Europeans with distant cultures, religion and traditions.

Tekst pregledala: Anita Jokić, mag. educ.